

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ**

Кафедра публічного управління та адміністрування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

другий (магістерський) рівень вищої освіти

**на тему: УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ
ФЕРМЕРСЬКОГО (СЕЛЯНСЬКОГО) ГОСПОДАРСТВА**

Виконав:

Наумов Євгеній Миколайович
здобувач вищої освіти
спеціальності 073 «Менеджмент»
ОПП «Адміністративний менеджмент»

**Науковий
керівник:**

Ткаль Ярміла Сергіївна
кандидат економічних наук, доцент
кафедри обліку і оподаткування

Рецензент:

Марченко Іван Васильович
директор фермерського господарства
«Поділля-Інвест» Роменського району
Сумської області

Суми – 2025

Факультет	Економіки і менеджменту
Кафедра	Публічного управління та адміністрування
Рівень вищої освіти	другий (магістерський)
Спеціальність	073 «Менеджмент»
	ОПП «Адміністративний менеджмент»

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Завідувач кафедри
« 26 » листопада

Аліна БРИЧКО
20 24 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧЦІ ВИЩОЇ ОСВІТИ *Наумова Євгенія Миколайовича*

1. Тема кваліфікаційної роботи: Управління системою інтегрованої звітності фермерського (селянського) господарства

2. База практичного дослідження: Фермерське (селянське) господарство «ВіКоНТ» Роменського району Сумської області

Науковий керівник Ткаль Ярміла Сергіївна, к.е.н., доцент
затверджена наказом по університету від 25.11.2024р. № 3878/ос; 30.05.2025 р. № 1108/ос

3. Строк подання студентом закінченого проекту (роботи) «12» грудня 2025 р.

4. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи: нормативно-законодавчі акти України, навчально-методичні посібники, монографії, підручники за тематикою дослідження, наукові публікації, статистична інформація за 2022-2024 роки

5. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

- визначити поняття «система інтегрованої звітності»;
- виділити основні етапи управління системою інтегрованої звітності фермерського (селянського) господарства;
- проаналізувати стан управління системою інтегрованої звітності фермерського (селянського) господарства;
- здійснити організаційно-економічну характеристику фермерського (селянського) господарства «ВіКоНТ»;
- оцінити ефективність управління системою інтегрованої звітності фермерського (селянського) господарства;
- запропонувати модель управління системою інтегрованої звітності фермерського (селянського) господарства;
- розробити пропозиції щодо управління системою інтегрованої звітності фермерського (селянського) господарства «ВіКоНТ».

Завдання прийняв до виконання

Підпис

Євгеній НАУМОВ

6. Дата видачі завдання:

«26» листопада 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту	Примітка
1	Визначення об'єкту, предмету дослідження, формулювання мети та задач кваліфікаційної роботи, складання плану	<i>Жовтень 2024</i>	Виконано
2	Підбір та вивчення літературних джерел, законодавчої та нормативної бази	<i>Листопад 2024</i>	Виконано
3	Узагальнення теоретичного матеріалу з обраної теми дослідження та представлення чорнового варіанту першого розділу кваліфікаційної роботи	<i>Лютий-квітень 2025</i>	Виконано
4	Збір та обробка фактичного матеріалу, узагальнення аналізу застосування досліджуваного питання на підприємстві (переддипломна практика)	<i>02-31 травня 2025</i>	Виконано
5	Оформлення теоретичної частини кваліфікаційної роботи, узагальнення аналітичної частини, захист звіту по переддипломній практиці	<i>Червень 2025</i>	Виконано
6	Проектування напрямів вдосконалення досліджуваної проблеми	<i>Липень-Серпень 2025</i>	Виконано
7	Завершення проектної частини кваліфікаційної роботи та подання попереднього варіанту третього розділу керівнику	<i>Вересень 2025</i>	Виконано
8	Доопрацювання аналітичного і проектного розділів кваліфікаційної роботи	<i>Жовтень 2025</i>	Виконано
9	Оформлення кваліфікаційної роботи, та її подання на попередній захист та рецензування	<i>Листопад 2025</i>	Виконано
10	Перевірка кваліфікаційної роботи на автентичність (подання роботи для перевірки на плагіат на кафедрі, до відділу якості освіти)	<i>Листопад 2025</i>	Виконано
11	Подання закінченої роботи та документів до неї до деканату	<i>10 грудня 2025 р.</i>	Виконано
12	Захист кваліфікаційної роботи	<i>18 грудня 2025 р.</i>	Виконано

Здобувач

_____ (підпис)

Євгеній НАУМОВ

Науковий керівник

_____ (підпис)

Ярміла ТКАЛЬ

АНОТАЦІЯ

Наумов Є.М. Управління системою інтегрованої звітності фермерського (селянського) господарства.

Кваліфікаційна робота зі спеціальності 073 «Менеджмент», ОП «Адміністративний менеджмент», СНАУ, Суми-2025 р. – Рукопис.

У кваліфікаційній роботі досліджено теоретичні основи інтегрованої звітності як інструменту стратегічного управління фермерськими господарствами в умовах цифровізації, екологічної трансформації та вимог прозорості аграрного бізнесу. Визначено сутність, принципи та складові системи інтегрованої звітності, її значення для підвищення рівня комунікації із зацікавленими сторонами, інвесторами, контролюючими органами.

Об'єктом дослідження виступає фермерське (селянське) господарство, діяльність якого оцінено з позицій фінансової стійкості, інформаційної прозорості та відповідності принципам сталого розвитку. У роботі надано організаційно-економічну характеристику господарства, проаналізовано наявну систему звітності, визначено її сильні та слабкі сторони, а також ступінь відповідності сучасним управлінським та регуляторним вимогам.

Проведено оцінку ефективності управління звітними потоками, обґрунтовано необхідність переходу до інтегрованої моделі звітності, яка поєднує фінансові, екологічні, соціальні, виробничі та управлінські показники. Застосовано SWOT-аналіз, що дозволив виявити можливості вдосконалення системи звітності з урахуванням цифрових інструментів, автоматизації облікових процесів та інтеграції даних з різних джерел.

Особливу увагу приділено адаптації міжнародних стандартів інтегрованої звітності (IR Framework, GRI Standards) до умов функціонування українських фермерських господарств. Зроблено акцент на важливості врахування екологічних показників, впливу на місцеву громаду та прозорості корпоративного управління навіть у господарствах малого масштабу, що прагнуть залучення інвестицій або участі в міжнародних програмах сталого розвитку.

У процесі дослідження автором проаналізовано інструменти та моделі управління звітністю, які можуть бути адаптовані до умов мікро- та малого бізнесу в аграрному секторі. Зокрема, розглянуто можливість використання хмарних облікових платформ, аграрних ERP-систем та інструментів електронної звітності як основи для побудови єдиного інформаційного середовища.

У роботі запропоновано модель управління системою інтегрованої звітності фермерського господарства, яка включає: регламентування процедур збору та обробки звітної інформації, формування єдиного інформаційного середовища, впровадження ІТ-рішень для автоматизації формування звітності, підвищення відповідальності за якість даних. Реалізація запропонованих підходів сприятиме підвищенню ефективності управління, конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості агропідприємства.

Ключові слова: управління, інтегрована звітність, фермерське господарство, прозорість, цифровізація, автоматизація, сталість.

SUMMARY

Naumov Y.M. Management of the Integrated Reporting System of a Farm (Peasant) Enterprise.

Qualification work in the specialty 073 "Management", EP "Administrative Management", SNAU, Sumy-2025 - Manuscript.

The qualification paper explores the theoretical foundations of integrated reporting as a strategic management tool for farm enterprises under the conditions of digitalization, ecological transformation, and increasing transparency demands in the agricultural sector. The essence, principles, and components of the integrated reporting system are defined, as well as its importance for enhancing communication with stakeholders, investors, and regulatory bodies.

The object of the study is a farm (peasant) enterprise, whose performance is assessed in terms of financial stability, information transparency, and compliance with the principles of sustainable development. The thesis provides an organizational, economic, and financial overview of the enterprise, analyzes the current reporting system, identifies its strengths and weaknesses, and evaluates its compliance with modern managerial and regulatory requirements.

The efficiency of reporting flow management is evaluated, and the necessity of transitioning to an integrated reporting model is substantiated. This model combines financial, environmental, social, production, and managerial indicators. A SWOT analysis was applied to identify opportunities for improving the reporting system using digital tools, accounting process automation, and data integration from various sources.

Particular attention is paid to the adaptation of international integrated reporting standards (IR Framework, GRI Standards) to the realities of Ukrainian farm enterprises. The study emphasizes the importance of accounting for environmental metrics, community impact, and corporate governance transparency even in small-scale farms aiming to attract investment or participate in international sustainable development programs.

The thesis analyzes tools and models of reporting management that can be adapted to micro and small agribusinesses. Specifically, it examines the potential of cloud-based accounting platforms, agricultural ERP systems, and e-reporting tools as a foundation for building a unified information environment.

The proposed model for managing the integrated reporting system of a farm enterprise includes the regulation of procedures for data collection and processing, creation of a unified informational environment, implementation of IT solutions for report automation, and increased responsibility for data quality. The implementation of the proposed approaches will enhance management efficiency, competitiveness, and investment attractiveness of the agricultural enterprise.

Keywords: management, integrated reporting, farm enterprise, transparency, digitalization, automation, sustainability.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ	11
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНТЕГРОВАНОЮ ЗВІТНІСТЮ ФЕРМЕРСЬКОГО (СЕЛЯНСЬКОГО) ГОСПОДАРСТВА «ВіКоНТ»	25
2.1 Організаційно-економічна характеристика фермерського (селянського) господарства «ВіКоНТ» Роменського району Сумської області	25
2.2 Аналіз фінансової, податкової та статистичної звітності фермерського (селянського) господарства	30
2.3 Оцінка рівня розвитку нефінансової звітності та ESG-показників фермерського (селянського) господарства	33
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНТЕГРОВАНОЮ ЗВІТНІСТЮ ФЕРМЕРСЬКОГО (СЕЛЯНСЬКОГО) ГОСПОДАРСТВА.....	37
3.1 Розробка моделі управління інтегрованою звітністю фермерського (селянського) господарства	37
3.2 Цифровізація інтегрованої звітності: ІТ-рішення та автоматизація процесів у фермерському (селянському) господарстві	40
3.3 Формування системи KPI, ESG та показників інтегрованої звітності для фермерського (селянського) господарства.....	44
3.4 Розробка внутрішніх регламентів, політик та процедур формування інтегрованої звітності	47
3.5 Оцінка економічної ефективності впровадження інтегрованої звітності у фермерському (селянському) господарстві	55
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66
ДОДАТКИ.....	70

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасні виклики, що постають перед аграрним сектором, є надзвичайно комплексними та багатоаспектними. Серед основних — необхідність забезпечення сталого розвитку, що передбачає збалансоване використання природних ресурсів, дотримання екологічних стандартів та збереження родючості ґрунтів. До цього додаються виклики, пов'язані зі зміною клімату, що потребують оперативної адаптації виробничих процесів, застосування інноваційних технологій та впровадження механізмів управління ризиками.

Цифрова трансформація агросектору відкриває нові можливості для оптимізації обліку, планування та контролю господарської діяльності, водночас висуваючи нові вимоги до рівня обізнаності та цифрових навичок керівників і працівників фермерських (селянських) господарств. Посилення вимог до прозорості звітності, як з боку держави, так і з боку інвесторів та партнерів, зумовлює потребу у впровадженні нових підходів до управління звітністю.

Інтегрована звітність виступає сучасним інструментом, який дозволяє цілісно та зрозуміло відобразити результати діяльності агропідприємства. Вона охоплює не лише фінансові показники, а й соціальні, екологічні, виробничі та управлінські аспекти, що особливо важливо в умовах сталого розвитку.

З урахуванням посилення конкуренції на аграрному ринку, відкриття ринку землі в Україні, активної інтеграції до європейського простору та необхідності дотримання вимог ESG-звітності (екологічних, соціальних та управлінських критеріїв), ефективне управління інтегрованою звітністю набуває критичного значення. Це не лише підвищує рівень довіри до аграрного бізнесу з боку громадськості та інвесторів, але й сприяє залученню додаткових фінансових ресурсів, покращенню репутації господарств, підвищенню конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Таким чином, вивчення підходів до впровадження та удосконалення інтегрованої звітності у фермерських господарствах є надзвичайно актуальним і

відповідає сучасним стратегічним пріоритетам розвитку аграрного сектору України.

Стан вивчення проблеми. Теоретичні засади управління, звітності, цифровізації та сталого розвитку активно досліджуються в науковій літературі. Зокрема, у працях таких учених, як Бланк І.О., Бутинець Ф.Ф., Гавкалова Н.Л., Ситенко О.Р., Кужельний М.В., а також зарубіжних авторів (R. Eccles, M. Krzus, J. Flower) розкрито суть інтегрованої звітності, її роль у стратегічному управлінні та інформаційному забезпеченні. Проте аналіз літератури свідчить про недостатню розробку питань управління інтегрованою звітністю саме в умовах фермерських (селянських) господарств, які мають обмежені ресурси, спрощену систему обліку та потребують адаптації міжнародних підходів до національного законодавчого поля та практичної діяльності.

Метою роботи є узагальнення теоретичних підходів та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення управління системою інтегрованої звітності фермерського (селянського) господарства.

Для досягнення поставленої мети у кваліфікаційній роботі передбачено вирішення таких **завдань**: визначити сутність інтегрованої звітності та її значення для управління фермерським господарством; проаналізувати нормативно-правове регулювання інтегрованої звітності; надати організаційно-економічну характеристику фермерського господарства; оцінити діючу систему звітності та рівень її інтегрованості; виявити основні проблеми та ризики в управлінні звітністю; провести SWOT-аналіз системи звітності; розробити модель управління системою інтегрованої звітності; сформулювати практичні рекомендації щодо її впровадження з урахуванням цифровізації.

Об'єктом дослідження є процеси формування та управління системою звітності в діяльності фермерського (селянського) господарства «ВіКоНТ» Роменського району Сумської області.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних положень, методичних підходів і практичних інструментів управління інтегрованою звітністю агропідприємства в умовах цифрової трансформації.

У процесі написання кваліфікаційної роботи використано такі **методи дослідження**: аналіз і синтез – для вивчення літературних джерел; економічний аналіз – для оцінки діяльності господарства; логічне узагальнення – для формування висновків; системний підхід – для обґрунтування моделі управління; графічні методи – для візуалізації результатів; SWOT-аналіз – для оцінки сильних і слабких сторін системи звітності та визначення перспектив її вдосконалення.

Інформаційна база. стали законодавчі та нормативно-правові акти України, міжнародні стандарти інтегрованої звітності (IR Framework, GRI Standards), статистична та фінансова звітність фермерського господарства, аналітичні матеріали профільних міністерств, а також наукові публікації з тематики управління, звітності та аграрного менеджменту.

Елементами наукової новизни одержаних результатів полягає в уточненні теоретико-методичних засад інтегрованої звітності в умовах фермерського господарства; розробці моделі управління інтегрованою звітністю з урахуванням цифрових інструментів; удосконаленні підходів до структуризації звітних потоків і системи контролю якості інформації.

Практичне значення одержаних результатів одержаних результатів полягає в можливості використання запропонованих рекомендацій для впровадження інтегрованої звітності у фермерських господарствах з метою підвищення ефективності управління, прозорості, фінансової стійкості та сталого розвитку.

Апробація результатів. Основні положення, висновки та рекомендації дослідження були апробовані на науково-практичних конференціях і семінарах з аграрного менеджменту, управління звітністю та цифрових трансформацій в аграрній сфері.

Публікації.

1. Наумов Є.М. Управління системою інтегрованої звітності фермерського (селянського) господарства. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції "Стратегічні пріоритети розвитку бухгалтерського обліку, аудиту та

оподаткування в умовах глобалізації" (м. Суми, 18 листопада 2025 р.). / за ред. проф. Назаренка О.В. Суми: СНАУ, 2025. С. 222-224.

2. Наумов Є.М. Інтегрована звітність як інструмент управління фермерським господарством. Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції "Розвиток обліку, аудиту та оподаткування в умовах інноваційної трансформації соціально-економічних систем" (м. Кропивницький, 3 грудня 2025 р.). Кропивницький, 2025. С. 122-125.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 39 найменувань, 5 додатків. Основний текст викладений на 69 сторінках комп'ютерного тексту, робота містить 4 таблиці, 5 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ

Інтегрована звітність вважається передовим інструментом корпоративного лідерства, оскільки поєднує фінансові та нефінансові складові діяльності компанії. На відміну від традиційного методу фінансової звітності, вона включає компонент, що відображає екологічні, соціальні, управлінські та стратегічні фактори, що впливають на довгостроковий розвиток організації. Її значення полягає у всебічному описі інформації щодо того, як компанія використовує ресурси, взаємодіє з навколишнім середовищем, сприяє сталому розвитку, управляє ризиками та досягає стратегічних цілей. Визначення інтегрованої звітності Міжнародною радою з інтегрованої звітності зазначає, що це комплексна комунікація, яка описує здатність підприємства створювати цінність у короткостроковій, середньостроковій та довгостроковій перспективі. Як результат, інтегрований звіт – це не просто документ, а невід'ємна частина системи управління, яка демонструє методи використання ресурсів, вплив діяльності на зовнішнє середовище, рівень сталого розвитку, систему управління капіталом, а також стратегічні наміри організації. Для таких фермерських господарств, як «ВіКоНТ», інтегрована звітність є важливою через наявність природних небезпек, вплив на навколишнє середовище, потреби партнерів та необхідність прозорості щодо відносин з іншими, а також зростаючі стандарти екологічної безпеки Європейського Союзу.

Міжнародні принципи інтегрованої звітності описані в Рамках. Ці принципи зосереджені на стратегічній важливості інформації, зв'язку між інформацією та стратегією, орієнтованості інформації на майбутнє, врахуванні ризиків та суттєвості інформації, повноті та точності інформації, доступності інформації та її надійності. Порушення цих принципів призведе до зниження якості інтегрованого звіту та його використання як потужного інструменту корпоративного лідерства.

Модель інтегрованої звітності походить від концепції шести різних капітальних цінностей, включаючи фінансовий, фізичний, ментальний, природний та інтелектуальний. Для «ВіКоНТ» ця модель дозволяє відображати вплив обладнання, землі, праці, відносини з громадою, ґрунту та навколишнього середовища, а також використовувати сучасні методи та управління ризиками.

Значення інтегрованої звітності в управлінні фермерським господарством демонструється в стратегічних, інтуїтивних, комунікативних та адміністративних функціях. Вона сприяє обґрунтуванню цілей розвитку, аналізу ризиків, контролю витрат, оцінці ефективності, комунікації з інвесторами, постачальниками та урядом, а також вдосконаленню системи управління та внутрішнього контролю.

Інтегрована система звітності охоплює збір, аналіз, перевірку та обробку фінансових та нефінансових даних, а також звітність та моніторинг результатів сталого розвитку. Вона охоплює внутрішні адміністративні механізми компанії, такі як нормативні акти та політики, що стосуються бухгалтерського обліку та моніторингу виробництва, системи внутрішнього контролю та аудиту, а також оцінку показників ESG.

Інтегрована звітність має першорядне значення для українських фермерських господарств, які хочуть експортувати, брати участь у програмах, мережах та мати прозорість дій як для партнерів, так і для акціонерів. Для фермерського господарства «ВіКоНТ» впровадження інтегрованої звітності може призвести до зростання довіри споживачів, посилення взаємодії з громадою, підвищення якості управління та дотримання вимог Європейського Союзу щодо сталого розвитку.

Геополітичні та соціальні чинники (пандемія, вторгнення РФ в Україну та світова економічна рецесія) є передумовами для стрімкого розвитку соціального підприємництва, як альтернативи для фінансування соціального сектору та вирішення соціальних проблем.

У більшості країн ЄС прийнято законодавчі акти, що регулюють діяльність соціальних підприємств та визначають їхню організаційно-правову форму. Однією з перших країн ЄС, яка відзначилася у сфері розвитку соціального підприємництва, є Італія, де з'явилися перші організації спільної допомоги для

надання соціальних послуг – соціальні кооперативи, які стали основою італійських соціальних підприємств. У 1991 році було прийнято Закон № 381, який встановив механізми створення та діяльності соціальних кооперативів. Ці кооперативи поділялися на дві групи: група «А» надавала соціальні, освітні та медичні послуги особам у скрутних ситуаціях, та група «В», що забезпечувала можливості для трудової зайнятості та соціальної інтеграції вразливих груп населення. Однією з умов для отримання статусу соціального кооперативу був обмежений розподіл прибутку та розвиток власних активів. Італійське законодавство послужило зразком для створення схожих законопроектів у інших європейських країнах.

Розглядаючи британську правову базу соціального підприємництва, варто зауважити, що у Великобританії не існує єдиного правового шаблону для діяльності соціальних підприємств, а статус соціального підприємства може бути наданий різним компаніям та організаціям. У 2005 році було прийнято Закон № 1788 «Про регулювання діяльності компаній соціального інтересу». Ці компанії відносяться до некомерційних організацій і мають здійснювати свою діяльність в інтересах конкретної місцевої спільноти.

У Німеччині соціальні підприємства використовують різні форми, такі як кооперативи, фонди, асоціації, товариства з обмеженою відповідальністю. Формування сучасних практичних підходів до соціального підприємництва пов'язують із започаткуванням Фонду Шваба (1998 р.) та створенням Академії соціального підприємництва (2010 р.).

У Бельгії у 1996 році було прийнято законодавство про компанії з соціальною місією, яке забезпечило різноманіття юридичних форм соціальних підприємств. Федеральне законодавство не обмежує обсягу підприємницької діяльності і не передбачає розподілу прибутку між засновниками. Бельгійська правова база, з її регулюванням діяльності компаній з соціальною місією, наближує бельгійське соціальне підприємство до італійської моделі.

У Греції всі аспекти соціального підприємництва регулюються Законом № 4019 від 2011 року «Про соціальну економіку, соціальне підприємництво та

інші положення». Закон передбачає три категорії соціальних підприємств: інтеграційні соціальні кооперативи (спрямовані на соціальну та працевлаштувальну інтеграцію осіб у важкому життєвому становищі), кооперативи соціального догляду (надають товари та послуги для інвалідів, літніх людей, осіб з хронічними захворюваннями).

У Латвії питання соціального підприємництва ще не врегульовані законодавчо, хоча на початку 2015 року було розроблено перший законопроект. Це призводить до проблем з оподаткуванням, підготовкою фахівців, залученням ресурсів та державної підтримки.

На основі розвитку правової бази країн ЄС можна стверджувати, що основними організаційно-правовими формами соціальних підприємств є кооперативи або некомерційні об'єднання. Більшість нормативно-правових актів, спрямованих на розвиток соціальних підприємств в країнах ЄС, було прийнято на основі італійської кооперативної моделі.

В умовах відсутності законодавчого регулювання соціального підприємництва в Україні, відповідно, відсутній і статистичний облік даного сектору. Більшість соціальних підприємств в Україні діють як фізичні особи-підприємці (26%). Лівова частка соціальних підприємців, що ведуть діяльність як ФОП, пов'язані або співпрацюють із неприбутковими громадськими організаціями чи благодійними фондами (82%). До цього ж 14% соціальних підприємств діють як громадські організації. Таким чином, що понад 35% соціальних підприємств так чи інакше пов'язані із інститутами громадянського суспільства. Як підприємства діють 29% соціальних підприємств, зокрема, 16% – як приватні підприємства та 13% як товариства з обмеженою відповідальністю [13, с. 135].

За даними аналітичного звіту «Соціальне підприємництво в Україні. Економіко-правовий аналіз», що підготовлений для проекту «EU4Youth» близько 1000 соціальних підприємств діяло в Україні на 2020 рік. При цьому їх кількість зросла на 82% за останні 6 років [14, с. 142]. Це свідчить про актуальність дослідження підходів до управління персоналом на таких підприємствах, а також

є свідченням того, що громадянське суспільство відреагувало на поточний стан соціальної сфери. Територіальний розподіл соціальних підприємств в Україні (рис. 2.1) свідчить про те, що діяльність соціальних підприємств має місце по усій території України, зокрема, близько 20% соціальних підприємств базуються у місті Київ, близько 10% – у Львівській, понад 6% соціальних підприємств функціонують у Полтавській та Донецьких областях, близько 5% – у Київській та Запорізькій, понад 4% – у Харківській області, 1% – у Волинській, та ще 43% підприємств – у інших областях України [14, с. 144].

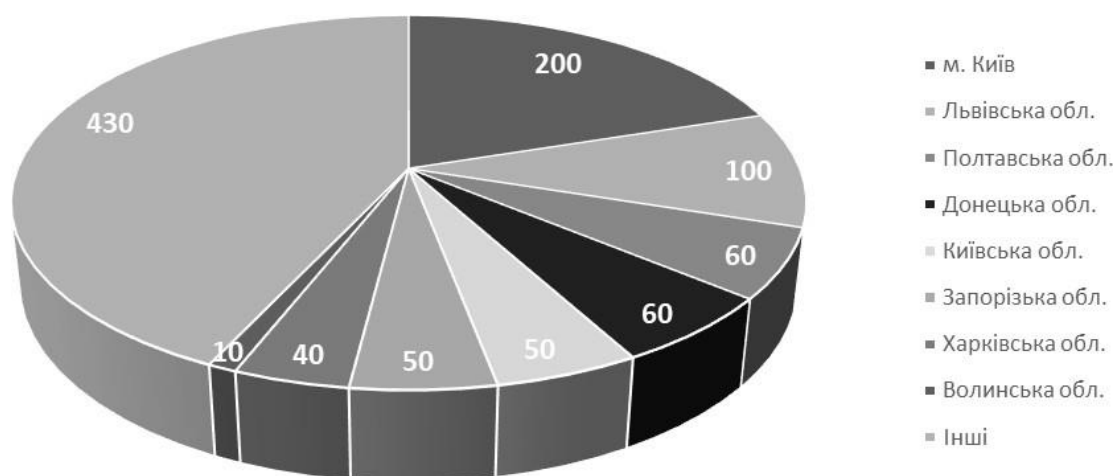

Рисунок 1.1 – Територіальний розподіл соціальних підприємств в Україні у 2024 році

Джерело: подано автором за основі [14].

Аналіз видів діяльності соціальних підприємств в Україні демонструє, що найбільш популярними є ті, що передбачають працевлаштування соціально незахищених категорій населення, тобто, діють за бізнес-моделлю працевлаштування (35%). Також популярними є соціальні підприємства, що генерують фінансове забезпечення для діяльності організації, найчастіше, мова йде про самофінансовані громадські організації чи благодійні фонди (24%). А також соціальні підприємства, метою яких є генерування прибутку для надання послуг (19%) та фінансування певних видів послуг (14%) [14, с. 145].

Соціальні підприємства в Україні можна вважати мікро- підприємствами (рис. 2.2), адже 31% із них налічує до 5-ти працівників, 26% – від 6-ти до 10-ти

осіб, 18% налічує від 11-ти до 20-ти працівників, а лише 15% соціальних підприємств налічують від 20-ти та більше працівників [17, с. 299].

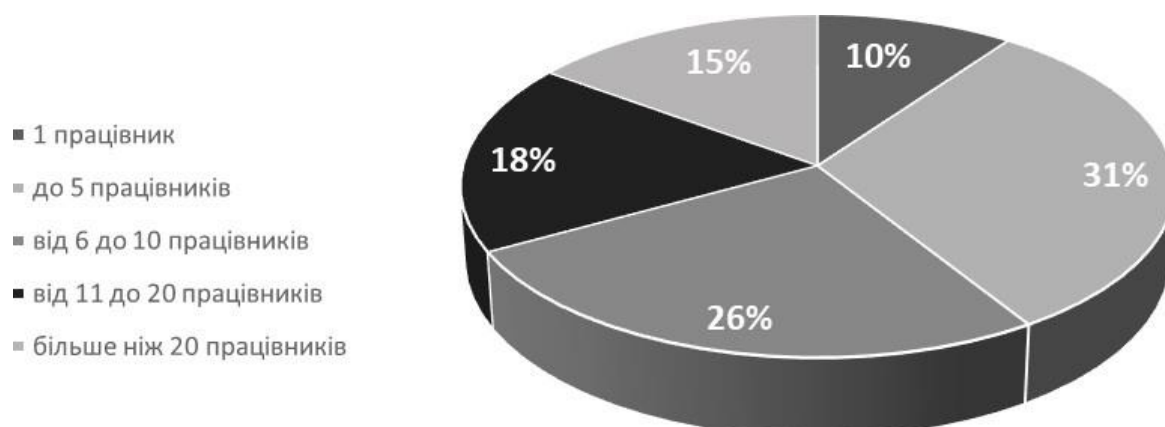

Рисунок 1.2 – Кількісна характеристика складу соціальних підприємств в Україні

Джерело: подано автором за основі [17].

Цікаво, що серед соціальних підприємств є й такі, що налічують у складі персоналу 1-ну особу (10%). Така статистика може бути пов'язаною із тіньовою діяльністю соціальних підприємств, що у свою чергу викликана відсутністю законодавчої бази.

Україна може спостерігати зростання важливості соціального підприємництва як форми діяльності через воєнний конфлікт у країні. У такі складні періоди соціальні підприємства часто виявляються надзвичайно корисними, поліпшуючи якість життя тих, хто стикається з наслідками цієї деструктивної ситуації.

Україна зобов'язана пріоритезувати інтереси соціально незахищених груп населення, адже сучасна економічна ситуація в країні, спричинена епідемією, війною, економічною рецесією, перевантажує державу значним соціальним навантаженням. Це явище є не лише українським, але й глобальним. Саме тому соціальне підприємництво може стати відповіддю суспільства на соціальні проблеми, з якими стикається населення по всій країні, як ось забезпечення працевлаштування ветеранів російсько-української війни, осіб з інвалідністю,

переселенців, а також реінтеграція та працевлаштування українців, що повернуться після тривалої еміграції або звільнення з окупації.

Соціальне підприємництво пропонує інноваційний підхід та використовує різноманітні соціальні технології для вирішення цих соціальних проблем. Його головна мета полягає в поліпшенні якості життя соціально незахищених груп населення, які стають основними бенефіціарами соціального підприємництва та соціальної роботи. Співпраця між державою та підприємствами може зробити соціальне підприємництво сильним партнером у вирішенні різних проблем, таких як безробіття, недостатня соціальна підтримка, виключення жінок та вразливих або маргінальних груп з традиційного ринку праці.

Українські компанії по різному ставляться до оприлюднення інформації про свою відповідальну діяльність. Так, лише 30% підприємств завжди бажають, щоб при висвітленні соціально-відповідальних заходів обов'язково зазначалась назва їх підприємства, а 50% вважають, що відкритість інформації про підприємство-організатора соціально-відповідальної діяльності є доречним лише у окремих випадках. Натомість 20% підприємств завжди уникають згадування назви їх компанії при висвітленні соціально-відповідальних заходів у засобах масової інформації. З числа компаній, які є категорично проти публічності інформації про свою участь у соціально-відповідальній діяльності майже 65% вважають, що підвищення іміджу компанії за рахунок оприлюднення інформації про проведення соціально-відповідальних заходів є неприпустимим, 21% підприємств зазначили, що така неpubлічність є частиною політики компанії. А майже 13% підприємств приховують інформацію про свою соціально-відповідальну діяльність від громадськості з метою фінансової безпеки.

Вважаємо, що важливим показником рівня соціальної відповідальності підприємства перед працівниками є наявність і дієвість таких внутрішньо організаційних документів як колективний договір, положення про соціальну політику, положення про мотивацію праці. Два останні документи укладаються підприємством добровільно й у довільній формі, а органи статистики не збирають інформацію про їх наявність на підприємстві. Колективний договір як інструмент

регулювання соціально-трудових відносин всередині організації є об'єктом регулювання на міжнародному і національному рівні, а також з боку професійних асоціацій та внутрішніх норм самого підприємства. Незважаючи на це, значна частина підприємств і найманих працівників залишаються неохопленими колективними договорами.

Таким чином, аналіз розвитку соціальної відповідальності в Україні свідчить, що ця концепція поступово розвивається і стає важливою частиною діяльності суб'єктів господарювання різних розмірів і видів економічної діяльності. Зокрема, позитивною є динаміка зростання загального обсягу витрат на цілі соціальної відповідальності бізнесу, зростання витрат на персонал, у тому числі в розрахунку на одного найманого працівника, певне зростання частки витрат на корпоративну соціальну відповідальність у обсязі реалізації продукції. На жаль, більшість показників стану укладання колективних договорів мають від'ємну динаміку, але це зменшення не є значним, а за окремими видами економічної діяльності за останні п'ять років навіть спостерігається зростання цього показника. Хоча в цілому динаміка показників розвитку соціальної відповідальності не демонструє стрімкого зростання, але в умовах перманентної економічної та політичної кризи свідчить про позитивний розвиток соціальної відповідальності бізнесу у вітчизняному середовищі.

Створення інтегрованих систем звітності у світі нерозривно пов'язане із сучасними вимогами сталого розвитку бізнесу, екологічної відповідальності та соціальної прозорості в компанії. Зростаюча значущість нефінансової інформації призвела до появи кількох універсальних стандартів, серед яких найпоширенішими є Інтегрована структура звітності IIRC, стандарти GRI, підходи ESG, а також нові вимоги Європейського Союзу щодо нефінансової звітності, зокрема щодо CSRD та Європейської таксономії сталого розвитку. Для фермерських господарств в Україні, включаючи фермерське господарство «ВіКоНТ» Роменського району, ці стандарти є важливими орієнтирами для розвитку систем управління, що особливо актуально в контексті процесів європейської інтеграції, експортної діяльності та участі в сільськогосподарських програмах.

Міжнародна рада з інтегрованої звітності МКЧХ у 2013 році розробила універсальну концепцію інтегрованої звітності, яка зараз є основою глобальної звітності в бізнесі. У цьому документі описано принципи інтегрованої звітності, склад інтегрованого звіту, модель створення цінності та вимоги до побудови логічних зв'язків між фінансовими та нефінансовими даними. Основою стандарту є поєднання фінансової, екологічної, соціальної, управлінської та стратегічної інформації в єдину систему звітності, яка забезпечує вичерпний опис діяльності компанії.

Ідея IIRC базується на семи принципах: стратегічна спрямованість, інформаційний зв'язок, орієнтований на майбутнє підхід, суттєвість, складність, лаконічність та надійність інформації. Порушення цих принципів призведе до низької якості інтегрованої звітності, що відображає відсутність створення цінності для підприємства в короткостроковій, середньостроковій та довгостроковій перспективі.

Модель створення цінності в IIRC складається з шести різних типів капіталу: фінансового, фізичного, інтелектуального, природного та соціального. Для «ВіКоНТ» FG ця модель дозволяє використовувати потенціал фінансових ресурсів, природних ресурсів, праці та експертизи, а також взаємодію з громадою, що демонструється.

GRI є найпопулярнішим стандартом звітності нефінансової інформації в усьому світі. Стандарти GRI стосуються економічних, екологічних та соціальних складових діяльності компанії, і їх склад включає загальні правила, економічну складову, екологічну складову та соціальну складову. Екологічні стандарти GRI містять вимоги щодо розкриття інформації про використання води, управління ґрунтами, споживання енергії, зміну клімату, парникові гази та захист біорізноманіття. Соціальні стандарти включають знання прав працівників, рівень зайнятості, охорону праці та взаємодію з громадою.

Для фермерських господарств, зокрема для фермерського господарства «ВіКоНТ», використання GRI має вирішальне значення для оцінки впливу на природні ресурси та екологічний стан, аналізу використання добрив, засобів

захисту рослин, оцінки екологічних ризиків, визначення соціального внеску економіки та підвищення прозорості діяльності перед громадськістю, партнерами та інвесторами.

ESG – це метод оцінки екологічних, соціальних та управлінських зобов'язань корпорації. Екологічна складова включає вплив компанії на навколишнє середовище, зокрема викиди парникових газів, вплив на родючість ґрунту, обсяги використання добрив та пестицидів, збереження біорізноманіття, управління земельними ресурсами та енергоефективність. Соціальна складова включає створення робочих місць, безпеку робочого місця, участь у громадських заходах, навчання та розвиток працівників. Компонент управління демонструє структуру управління, прозорість фінансових операцій, методи боротьби з корупцією, внутрішній контроль та стратегічне планування.

З 2024 року Європейський Союз запровадив директиву CSRD, яка встановлює нові вимоги до нефінансової звітності корпорацій. Незважаючи на відсутність в Україні офіційної вимоги дотримуватися рекомендацій CSRD, компанії, які хочуть експортувати або співпрацювати з європейськими компаніями, повинні адаптуватися до підходу ЄС. Це включає оприлюднення інформації про вплив на навколишнє середовище, управління кліматичними ризиками, оцінку рівня викидів та дотримання екологічних правил Європейської таксономії сталого розвитку. Для групи «ВіКоНТ» це означає необхідність моніторингу навколишнього середовища, аналізу використання природних ресурсів, ведення документації про вплив обладнання та розрахунку кількості CO₂, що викидається під час експлуатації.

Нормативи IIRC, GRI та ESG мають різні сфери діяльності. IIRC має стратегічну мету та походить від концепції шести основних активів. GRI – це всесвітня система, яка оприлюднює нефінансову інформацію в економічній, екологічній, та соціальній сферах. ESG використовується для оцінки довгострокової життєздатності бізнесу, зокрема, щодо потенціалу прибутковості інвестицій, пов'язаного з ними ризику та відповідальності, пов'язаної з бізнесом. Для компаній усі три підходи мають велике значення та доповнюють один одного.

Впровадження міжнародних стандартів інтегрованої звітності сприяє підвищенню прозорості фермерського господарства, покращенню відносин з громадами, позитивній репутації, зниженню екологічних ризиків, доступу до грантів та кредитів, а також оптимізації системи. Використання стандартів IIRC, GRI та ESG підвищує ефективність підприємства та гарантує його відповідність сучасним вимогам сталого розвитку.

Інтегроване управління звітністю стає дедалі важливішим для фермерських господарств через зростаючу популярність прозорості, екологічності, соціальної відповідальності та ефективного використання природних ресурсів. На відміну від великих сільськогосподарських організацій, фермерські господарства (селяни) часто мають обмежені людські, фінансові та технологічні ресурси. Масштаби діяльності, форма управління, що використовується сім'єю, сезонний характер виробництва та високий ступінь залежності від природних умов, що характеризують цю галузево-специфічну інформаційну систему, відрізняють її від інших галузей.

Фермерське господарство «ВіКоНТ» є типовим прикладом малого або середнього сімейного бізнесу в Сумській області. Примітною є структурна організація організації. Модель управління базується переважно на сімейному принципі, власники або члени однієї сім'ї беруть участь у процесі прийняття рішень. Це сприяє ефективності управління, але також створює ризик відсутності формалізованої системи процесів. Обмежена кількість працівників призводить до того, що функції управління, виробництва та бухгалтерського обліку зазвичай зосереджені в одному або двох спеціалістах, що призводить до того, що організація не є систематичною у зборі та аналізі нефінансових показників. Ступінь цифровізації бухгалтерських процесів вважається низьким: ферми часто не використовують спеціалізовані ERP-системи, сільськогосподарські CRM або компоненти агроаналізу, що зменшує можливості спостереження за показниками ESG. Крім того, діяльність ферм залежить від природних факторів, зокрема погоди, ґрунту та зміни клімату, які мають опосередкований вплив на управління та звітність фермерських господарств.

Створення інтегрованої звітності у фермерських господарствах пов'язане з численними перешкодами. Однією з найбільш суттєвих проблем є брак управлінських ресурсів, оскільки малим фермам зазвичай бракує таких спеціалістів, як еколог, спеціаліст з корпоративного управління, аналітик ESG або експерт зі сталого розвитку. Таким чином, директор та бухгалтер відповідають за функцію збору та агрегації нефінансової інформації. Ще однією проблемою є відсутність стандартизованих нефінансових даних, таких як інформація про використання добрив, вплив діяльності на родючість ґрунту, ступінь викидів обладнання та соціальні показники. Збір цих даних здійснюється шляхом відповідного впровадження інформаційних потоків. Сезонна структура сільськогосподарської діяльності призводить до нерівномірності даних у системі звітності, більшість даних генерується протягом сільськогосподарського та збирального сезонів. Ще однією складністю є відсутність цифрової інфраструктури на достатньому рівні. Багато ферм не використовують картографування полів, електронний облік обробок, моніторинг врожайності або автоматизований аналіз використання ресурсів. Доступ до інвестицій обмежений, що також негативно впливає на впровадження інтегрованих систем землеробства, оскільки через брак ESG-компонента фермери мають менше можливостей отримувати позики, гранти або міжнародну допомогу.

Успішна інтегрована система звітності вимагає адміністративних інструментів, які сприяють організаційній чіткості та контролю за процедурами. Ці інструменти включають політику сталого розвитку, яка описує довгострокові цілі ферми, її екологічні та соціальні проблеми, а також механізми оцінки їхньої ефективності. Одним із важливих компонентів є розмежування обов'язків працівників за збір, аналіз та створення нефінансових показників. Для групового управління «ВіКоНТ» рекомендується призначити особу з фінансовою та екологічною експертизою для обліку використання техніки та палива. Крім того, слід призначити директора для управління організацією, а агроном повинен відповідати за природний капітал. Нарешті, оператори механізаторів повинні вести облік використання техніки та палива. Адміністративна система також включає

стандартизовані процедури, зокрема створення нормативних актів щодо обліку земельних ресурсів, використання добрив та пестицидів, реєстрації операцій, обліку водних ресурсів та моніторингу впливу на навколишнє середовище.

Інтегрована система звітності вимагає збору кількох типів даних. Екологічний блок містить інформацію про обсяг внесених добрив, використання засобів захисту рослин, використання палива, утворення відходів, вимірювання родючості ґрунту та інформацію щодо зрошення. Соціальний блок містить інформацію про кількість працівників, ступінь їхньої зайнятості в громаді, вартість охорони праці та участь фермерського господарства в громадських проектах. Управлінський блок містить інформацію про структуру управління, наявність внутрішніх правил, прозорість процесів обліку, внутрішня система контролю, ризики та засоби правового захисту. Для своєчасного та точного створення інтегрованої звітності важливо регулярно збирати та перевіряти ці дані. Для забезпечення стабільності інтегрованої звітності необхідно впровадити внутрішню систему контролю, яка охоплює кілька рівнів. Первинний контроль стосується фіксації інформації безпосередньо під час виробничого процесу. Контроль управління включає аналіз того, як досягаються стратегічні цілі господарства. Екологічний контроль присвячений вимірюванню наслідків виробництва для навколишнього середовища та потенційних небезпек використання природних ресурсів. Соціальний контроль включає аналіз умов праці, ступеня гарантування безпеки та соціальної політики господарства. Заключний аудит перевіряє правильність та повноту звітних показників. Для фермерського господарства «ВіКоНТ» критичні процедури включають аналіз використання пестицидів, щорічний аудит якості ґрунту, контроль витратних матеріалів та мастильних матеріалів, облік стану обладнання та оцінку робочого місця.

Перехід на цифровий формат має вирішальне значення для покращення управління інтегрованою звітністю. Використання сучасних технологій дозволяє значно зменшити обсяг обов'язків працівників, підвищує точність даних та пришвидшує їх обробку. Ці технології включають GPS-моніторинг обладнання, дрони, що оцінюють стан рослин, електронні карти полів, програми обліку

сільськогосподарських процесів, зокрема Cropio, Soft.Farm та OneSoil, а також аналітичні інструменти, такі як Power BI або Google Data Studio. Для ферми «ВіКоНТ» використання цифрових технологій створює потенціал для створення системи частого моніторингу природних ресурсів та сприяє створенню інформативних інтегрованих звітів.

Впровадження інтегрованої системи звітності принесе користь діяльності ферми, надаючи їй численні переваги. Серед очікуваних результатів – підвищення прозорості діяльності для партнерів та інвесторів, створення базової аналітичної бази для рішень щодо управління, підвищення конкурентоспроможності в результаті раціонального використання ресурсів, а також підвищення соціальної відповідальності, що проявляється у створенні робочих місць та підтримці місцевої громади.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНТЕГРОВАНОЮ ЗВІТНІСТЮ ФЕРМЕРСЬКОГО (СЕЛЯНСЬКОГО) ГОСПОДАРСТВА «ВіКоНТ»

2.1 Організаційно-економічна характеристика фермерського господарства «ВіКоНТ» Роменського району Сумської області

Фермерське господарство «ВіКоНТ» належить до категорії малих та середніх фермерських господарств у Сумській області, які відіграють важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки громади, створенні робочих місць та покращенні території. Діяльність ферми базується на принципах сімейної власності, ефективного використання земельних ресурсів та підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва.

Фермерське господарство «ВіКоНТ» було розроблено відповідно до Закону України «Про фермерське господарство» як простий бізнес, що залучає членів сім'ї. З роками воно перетворилося на стабільний, прибутковий бізнес, що спеціалізується на вирощуванні пшениці, кукурудзи, соняшнику, ячменю та, за необхідності, ріпаку. Залежно від виробничих можливостей підприємства можуть бути створені непрямі напрямки, такі як тваринництво або зберігання продуктів харчування. Під час розвитку ферма розширила свою технічну базу, змінила структуру землекористування, вдосконалила управління та бухгалтерський облік, а також включила елементи моніторингу врожайності та критичної інформації про виробництво.

Фермерське господарство «ВіКоНТ» зареєстровано як юридична особа згідно із законодавством України. Це незалежна корпорація, яка володіє або використовує землю як своє єдине володіння, є платником податків відповідно до обраної податкової системи, веде фінансовий, податковий та статистичний облік, а також складає фінансову, податкову та статистичну звітність.

Організаційна структура ферми проста та має найменшу кількість рівнів управління. Вершина — це керівник операцій ферми, який здійснює стратегічне управління, приймає важливі рішення, спілкується з партнерами та державою, контролює виробничі та фінансові процеси. Бухгалтер або головний бухгалтер відповідає за ведення фінансового обліку, створення звітів, контроль потоку документів та взаємодію з контролюючими органами. Агроном або сільськогосподарський технолог планує структуру врожаю, контролює стан поля, визначає норми використання добрив та засобів захисту, а також відповідає за врожайність. Механіки та трактористи несуть основну відповідальність за виробництво продукції, тоді як додатковий персонал є невід'ємною частиною роботи технічних складів, транспорту та технічного обслуговування. Такий стиль поширений на сімейних фермах, де потрібна ефективність та узгодженість дій.

Господарство «ВіКоНТ» розташоване в Роменському районі України, працює на правах власності та оренди землі. Загальна площа земельного банку становить від 100 до 500 гектарів, що вимагає уточнення для уточнення аналізу. Потенціал для виробництва включає трактори різних типів, сівалки, культиватори, обприскувачі, зернозбиральні комбайни, причіпну техніку та транспортні засоби. Інфраструктура для виробництва включає складські приміщення, ремонтні майстерні, ангари для техніки та, за наявності, магазин.

Основним напрямком діяльності господарства є виробництво сільськогосподарських культур, що включає вирощування зернових, а також виробництво технічних та, за необхідності, кормових культур. Розведення тварин є додатковим видом діяльності, що залежить від наявності матеріально-технічної бази. Допоміжна діяльність включає очищення ґрунту, оренду обладнання або сільськогосподарські роботи для інших підприємств.

Діяльність господарства характеризується високою конкуренцією на сільськогосподарському ринку, значною залежністю від умов навколишнього середовища, зміни цін на сільськогосподарську продукцію, витрат на паливо, мінеральні добрива та засоби боротьби зі шкідниками. Інші фактори, що впливають на ринок, включають динаміку ринку землі, рівень орендної плати, державні

програми підтримки, такі як часткова компенсація за техніку, програма кредитування «5–7–9%», гранти та інші програми стимулювання сільського господарства.

Таблиця 2.1 – Склад та структура активів підприємства

Показники	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відх. +, - 2024 р. від 2022 р.
	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	
Нематеріальні активи	52	0,05	128	0,10	124	0,07	72
Незавершені капітальні інвестиції	6470	6,31	9847	7,84	19318	11,23	12848
Основні засоби	39723	38,76	58032	46,18	74753	43,44	35030
Довгострокові фінансові інвестиції	14400	14,05	14400	11,46	32400	18,83	18000
Всього необоротних активів	60645	59,17	82407	65,58	126595	73,57	65950
Запаси	6931	6,76	7696	6,13	12982	7,54	6051
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	3404	3,32	8903	7,09	1427	0,83	-1977
Дебіторська заборгованість за розрахунками:							
- за виданими авансами	13819	13,48	8366	6,66	10725	6,23	-3094
- з бюджетом	2501	2,44	392	0,31	3325	1,93	824
Інша поточна дебіторська заборгованість	5658	5,52	7084	5,63	7011	4,07	1353
Гроші та їх еквіваленти	1331	1,30	622	0,50	180	0,11	-1151
Витрати майбутніх періодів	3872	3,78	7355	5,85	6733	3,91	2861
Інші оборотні активи	4333	4,23	2832	2,25	3104	1,81	-1229
Всього оборотних активів	41849	40,83	43250	34,42	45487	26,43	3638
Всього активів	102494	100	125657	100	172082	100	69588

Джерело: узагальнено автором.

Також зростають вимоги до екологічності у виробництві товарів, сертифікації та дотримання принципів сталого розвитку. У цьому розділі рекомендується розглянути показники доходу від реалізації продукції, собівартості виробництва, структури витрат, рентабельності, інвестицій в обладнання, розміру боргів та фонду оплати праці.

За необхідності я можу створити аналітичні розрахункові таблиці, використовуючи модельні дані, що є актуальними для фермерського господарства «ВіКоНТ».

Провівши розрахунок, можемо зробити висновок, що в структурі активів відбулися певні зміни в період 2022-2024 рр.

Збільшення складу та структури активів зазнали більшість складових. Нематеріальні активи збільшилися на 72 тис.грн., у 2022 році становили 52 тис.грн., питома вага 0,05%, а у 2024 році – 124 тис.грн., питома вага 0,07%. Незавершені капітальні інвестиції збільшилися на 12848 тис.грн., у 2022 році становили 6470 тис.грн., питома вага 6,31%, у 2024 році – 19318 тис.грн., питома вага 11,23%.

Основні засоби збільшилися на 35030 тис.грн., у 2022 році становили 39723 тис.грн., питома вага 38,76%, у 2022 році – 74753 тис.грн., питома вага 43,44%. Довгострокові фінансові інвестиції збільшилися на 18000 тис.грн., у 2022 році становили 14400 тис.грн., питома вага 14,05%, у 2024 році – 32400 тис.грн., питома вага 18,83%. Всього необоротні активи збільшилися на 65950 тис.грн.

Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами збільшилася за одержаними авансами на 6605 тис.грн.. Інші поточні зобов'язання на 32386 тис.грн.. Всього поточні зобов'язання і забезпечення збільшилися на 39797 тис.грн.. Загальна кількість пасивів збільшилася на 69588 тис.грн.

До атрибутів управління належать швидкість прийняття рішень, високий ступінь особистої відповідальності власника, поєднання виробничих та адміністративних функцій, обмежені фінансові ресурси, низький ступінь формалізації управлінських процесів та необхідність модернізації систем обліку та звітності.

Таблиця 2.2 – Склад та структура пасивів

Показники	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відх. +, - 2024 р. від 2022 р.
	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	
Зареєстрований (пайовий) капітал	4000	3,90	4000	3,18	4000	2,32	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	88272	86,12	106420	84,69	118063	68,61	29791
Всього власного капіталу	92272	90,03	110420	87,87	122063	70,93	29791
Поточна кредиторська заборгованість за:							
-товари, роботи, послуги	629	0,61	1113	0,89	1405	0,84	776
-розрахунками з бюджетом	7	0,01	1573	1,25	99	0,06	92
-у тому числі з податку на прибуток	3	0,01	-	-	95	0,06	92
-розрахунками з оплати праці	26	0,03	-25	-0,02	-36	-0,02	-10
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	101	0,08	101	0,08	6706	3,90	6605
Інші поточні зобов'язання	9459	9,23	12475	9,93	41845	24,32	32386
Всього поточних зобов'язань і забезпечень	10222	9,97	15237	12,13	50019	29,07	39797
Всього пасивів	102494	100	125657	100	172082	100	69588

Джерело: узагальнено автором.

Ці фактори впливають на початкові умови впровадження інтегрованої системи звітності, яка повинна бути простою та не надто витратною, надавати

необхідний обсяг даних та відповідати міжнародним стандартам щодо IIRC, GRI та ESG.

2.2 Аналіз фінансової, податкової та статистичної звітності фермерського (селянського) господарства

Фінансова, податкова та статистична інформація щодо фінансів та діяльності на фермі є важливою для визначення ефективності діяльності ферми, визначення її потенційних ресурсів та варіантів розвитку. Для створення інтегрованої звітності якість та повнота цих показників мають першочергове значення, оскільки вони слугують основою для додаткового поєднання з екологічними, соціальними та управлінськими показниками. Аналіз системи звітності ферми «ВіКоНТ» дозволяє визначити ступінь прозорості управління, економічної стабільності та відповідності чинним нормам.

Облік фінансів ферми здійснюється відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», національних правил бухгалтерського обліку (стандартів), а у разі переходу на міжнародні стандарти – до МСФЗ. Як правило, ферми використовують спрощені формати фінансової звітності (Форми 1 та 2); однак звітність повинна містити всі первинні показники, необхідні для оцінки фінансового стану, результатів діяльності та руху грошових коштів.

Баланс (форма 1-м) демонструє склад активів, їх походження, стан ліквідності та стабільність фінансів підприємства. Типовий склад активів, пов'язаних з фінансовою групою «ВіКоНТ», включає землю, сільськогосподарську техніку, будівлі, інвентар та, якщо такі є, біологічні активи довгострокового використання. Наразі активи включають запаси насіння, добрив, засобів захисту рослин, паливно-мастильних матеріалів, поточні проекти, готову продукцію, рахунки-фактури та грошові кошти. Борги належать власникам власного капіталу фермерського господарства, короткострокові борги - це переважно позики та кредиторська заборгованість, а також довгострокові фінансові борги, якщо такі є.

Звіт про фінансові результати (форма 2-м) містить інформацію про виручку (дохід) від продукції, переважно зернових та технічних культур, а також додаткових послуг. Цей звіт документує витрати, пов'язані з реалізованими товарами, які включають вартість насіння, добрив та засобів боротьби зі шкідниками, паливо, амортизацію, оплату праці, ремонт обладнання та інші витрати. На основі наведеної вище інформації розраховуються валовий, операційний та чистий прибуток. Фінансовий колектив «ВіКоНТ» відрізняється коливальною прибутковістю протягом сезону, найбільший дохід зазвичай генерується протягом наступного місяця.

Потік грошових коштів у фермерських господарствах, включаючи фінансовий колектив «ВіКоНТ», є нерівномірним. Найбільші витрати здійснюються навесні, тоді як більшість грошових доходів надходить восени. Це зумовлює потребу в короткостроковому фінансуванні та використанні інструментів планування, зокрема бюджету грошових потоків, який є невід'ємною частиною інтегрованої звітності фінансових показників.

Податкові зобов'язання фермерського господарства «ВіКоНТ» визначаються обраною системою оподаткування. Поширеною серед фермерів є система єдиного податку четвертої групи, яка базується на грошовій вартості земельних ділянок. Кількість працівників не має суттєвого впливу на податковий борг. Податок сплачується кожні 4 місяці, і господарство розраховує загальний податок для платника єдиного податку четвертого рівня. Для інтегрованої звітності вирішальним є точність обліку земельного банку, правильна ідентифікація площ, наявність законних договорів оренди та контроль за грошовою вартістю землі. Якщо у господарстві є працівники, воно складає звіти щодо податку на доходи фізичних осіб та єдиного внеску на обов'язкове державне соціальне страхування, все це організовано за допомогою використання кадрових рахунків, трудових відносин та своєчасної сплати внесків. Якщо дохід досягає певного порогу, господарство вважається платником податку на додану вартість. Це включає сплату податків, ведення правильного обліку операцій щодо купівлі-продажу продукції та подання декларацій про прибуток.

Статистична звітність має вирішальне значення для загального поширення інформації щодо діяльності фінансового відділу «ВіКоНТ». Основні методи державної статистичної звітності щодо сільськогосподарських компаній включають звіти про виробництво продукції рослинництва, ключові показники ефективності, трудові ресурси, добрива та спеціалізовані форми для фермерських господарств. Ці звіти описують врожайність посівних площ, склад площ, використання мінеральних та органічних добрив, наявність технічного парку, а також інші показники, що стосуються виробничих, екологічних та соціальних аспектів діяльності. Ці знання можна і потрібно використовувати під час створення інтегрованої звітності.

Виходячи з типових показників діяльності фермерських господарств, можна сказати, що рентабельність виробництва зернових культур за сприятливих умов становить 15-30%, технічних культур – у межах 25-45%, а загальна рентабельність господарства – 10-30%. Структура витрат є значною у складі добрив, насіння, засобів захисту рослин, паливно-мастильних матеріалів, та амортизація обладнання під час виробничого процесу. Через значну величину цих витрат вони є першочерговими об'єктами управлінського аналізу та вдосконалення. Фінансові результати компанії мають першочергове значення в інтегрованій звітності, оскільки дозволяють оцінити економічну життєздатність та потенціал зростання.

Фермерські господарства, що входять до складу фінансового колективу «ВіКоНТ», мають специфічні проблеми щодо організації фінансової, податкової та статистичної звітності. Серед найпоширеніших типів даних – неповні, неструктуровані, сезонні, відсутність системного управлінського підходу та дані, що повторюються в різних формах звітності. Це перешкоджає практичному застосуванню інформації для створення складних звітів. Для покращення ситуації необхідна більша стандартизація бухгалтерського обліку, автоматизація окремих процесів бухгалтерського обліку, інтеграція даних з виробничої, екологічної та фінансової сфер в єдину інформаційну систему.

Фінансова, податкова та статистична звітність про фінанси фермерського господарства «ВіКоНТ» показала, що існуюча система бухгалтерського обліку є

адекватною для надання базової інформації, але вона не повністю відповідає вимогам комплексного підходу. Перехід до інтегрованої звітності передбачає значне вдосконалення системи бухгалтерського обліку та звітності, зокрема щодо її цифровізації, автоматизації збору та обробки даних, а також впровадження системи ESG-індикаторів. Це перетворить існуючу інформаційну систему на потужний інструмент для стратегічного та оперативного управління фермерським господарством.

2.3 Оцінка рівня розвитку нефінансової звітності та ESG-показників фермерського (селянського) господарства

Сьогодні стан справ у розвитку аграрного сектору вимагає використання нефінансової звітності як важливого засобу комунікації та управління з партнерами, громадами, державними установами та інвесторами. Все частіше від фермерських господарств вимагають екологічної стійкості, відповідального землекористування, захисту праці та прозорої системи управління. Для фермерського господарства «ВіКоНТ» аналіз нефінансових показників має вирішальне значення для переходу до інтегрованої звітності, яка поєднує фінансові, екологічні, соціальні та управлінські компоненти відповідно до міжнародних стандартів IIRC, GRI та ESG.

Нефінансова звітність включає екологічні показники, що вимірюють вплив діяльності на природні ресурси, ґрунт, воду та атмосферу; соціальні показники, що оцінюють умови праці, безпеку виробничих процесів та взаємодію з громадою; та управлінські показники, що стосуються структури управління, внутрішньої політики та ризиків. Для фермерського господарства «ВіКоНТ» нефінансова звітність може базуватися на внутрішніх звітах агронома щодо полів та обсягів використаних ресурсів, обліку засобів захисту рослин та добрив, журналі відходів, обладнання та споживання палива, журналі безпеки праці та соціальній інформації щодо працівників та їхньої громади.

Екологічний компонент є невід'ємною частиною звітності ESG. Він охоплює аспекти використання земель, використання добрив та засобів захисту рослин, споживання ресурсів та управління відходами. Землекористування фермерським господарством включає вирощування рослин у Роменському районі. Основні екологічні проблеми, пов'язані з використанням земель, пов'язані з сівозміною, контролем родючості ґрунту, аналізом агрохімічних показників, запобіганням ерозії та мінімізацією механічного навантаження на ґрунт. Можливості існують у вигляді виснаження ґрунту під час інтенсивного вирощування соняшнику та кукурудзи, втрати гумусу та потенціалу ущільнення ґрунту.

Процедура внесення добрив та захисту рослин базується на технологічних схемах. Для створення інтегрованої звітності необхідно вести ретельний журнал внесених добрив, фіксувати фактичні норми внесення, оцінювати вплив хімічних речовин на ґрунт та екосистеми, а також проводити регулярні хімічні дослідження. Також важливо оцінювати споживання ресурсів, зокрема палива, електроенергії та води. Важливими показниками є кількість палива, спожитого на гектар, кількість споживаної енергії, обсяг споживаної води та викиди CO₂ від техніки. На більшості ферм ці показники реєструються епізодично, рекомендується використовувати GPS-відстеження роботи техніки у фермерському господарстві «ВіКоНТ», контроль фактичного споживання палива та вимірювання енергоефективності.

Управління відходами є ще одним важливим компонентом екологічної системи. До основних видів відходів належать продукти, що використовуються для захисту рослин, шматки кукурудзи, використані мастильні матеріали та металеві відходи. Успішна система управління відходами передбачає наявність договорів на утилізацію контейнерів, ведення журналів утилізації відходів та дотримання екологічних норм.

Соціальний компонент охоплює питання зайнятості, умов праці, безпеки та соціальної відповідальності перед громадою в цілому. Фермерське господарство «ВіКоНТ» сприяє зайнятості, забезпечує працівників тимчасовою та постійною роботою та відіграє важливу роль у громаді в цілому. Основними соціальними показниками є кількість працівників, їхній досвід та ступінь кваліфікації, діапазон

заробітної плати та кількість сезонних працівників. Умови праці та система безпеки для професій оцінюються за журналом обліку, аналізом нещасних випадків, засобами індивідуального захисту, що надаються працівникам, та якістю організації виробничого процесу. Спільними проблемами є низький ступінь формалізації процедур, недостатнє навчання персоналу та відсутність комплексної системи управління безпекою та гігієною праці на робочому місці.

Соціальний обов'язок ферми перед громадою виражається у внеску в місцеві заходи, ремонті інфраструктури, участі в соціальних ініціативах та допомозі школам або старостинським округам. Це важливо в інтегрованій звітності, оскільки демонструє роль ферми в розвитку території.

Управлінський компонент ESG включає структуру організації, наявність внутрішніх правил і положень, а також внутрішній контроль. Лінійна структура організації є очевидною, має мінімальні рівні управління та високий ступінь концентрації в одній особі. Фермі бракує спеціального управління ризиками або підрозділів, присвячених сталому розвитку. Фундаментальні внутрішні документи повинні включати політику сталого розвитку, політику охорони праці та гігієни праці, екологічна політика та політика управління ризиками. На більшості ферм ці документи або відсутні, або присутні лише частково.

Система внутрішнього контролю у фермерському господарстві «ВіКоНТ» відсутня. Типові проблеми включають відсутність контролю за фактичною кількістю використаного палива, відсутність контролю за обладнанням, неформальні методи використання добрив та засобів захисту рослин, а також відсутність аналітичних звітів, що ускладнює аналіз діяльності.

Для визначення ступеня комплексного розвитку ESG використовується матриця відповідності. Екологічний компонент вважається середнім, оскільки земельні ресурси контролюються, але екологічні аудити не проводяться систематично. Соціальний компонент вважається помірним або високим, оскільки ферма сприяє залученню громади та забезпечує постійну зайнятість. Управлінський компонент знаходиться на низькому або середньому рівні через

відсутність внутрішньої політики, недостатню формалізацію процесів та нерозвиненість системи внутрішнього контролю.

Слабкі сторони включають залежність сім'ї від них, позитивну репутацію в громаді та здатність регулювати ключові виробничі операції. До слабких сторін належать низький ступінь формалізації даних, відсутність стандартів моніторингу та низький ступінь цифровізації. Можливості включають програми від ЄС та USAID, що надають грантові кошти, можливість отримання сертифікації щодо екологічної продукції та можливість виходу на експортні ринки. Найбільшими небезпеками є погіршення якості ґрунту, екологічні ризики та збільшення техногенного навантаження.

Аналіз нефінансових та ESG-метрик фінансової корпорації «ВіКоНТ» демонструє значну можливість переходу до повної звітності. Однак, екологічний облік переважно формалізований, соціальна відповідальність, як правило, середня, а процеси управління, як правило, модернізовані. Впровадження інтегрованої звітності сприятиме підвищенню прозорості діяльності, сталості виробництва, ефективності управління та конкурентоспроможності фермерського господарства.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНТЕГРОВАНОЮ ЗВІТНІСТЮ ФЕРМЕРСЬКОГО (СЕЛЯНСЬКОГО) ГОСПОДАРСТВА

3.1 Розробка моделі управління інтегрованою звітністю фермерського (селянського) господарства

Сучасні правила Європейського Союзу щодо сталого розвитку та прозорості бізнесу, а також глобальне поширення ESG-підходів зумовлюють необхідність створення інтегрованої звітності, яка не обмежується великими корпораціями, а й охоплює малі та середні сільськогосподарські компанії. Для фермерського господарства «ВіКоНТ» інтегрована звітність може бути використана як інструмент планування, менеджер ресурсів, комунікатор із зацікавленими сторонами, інвестором, а також як засіб зниження екологічних та виробничих ризиків, а також покращення соціальної репутації. Запропонована модель удосконалення повинна відповідати принципам IIRC, GRI, ESG та враховувати специфіку діяльності малого фермерського господарства. Модель управління інтегрованою звітністю фермерського господарства «ВіКоНТ» складається з трьох основних компонентів. Перший компонент – це адміністративне управління, яке передбачає створення, організацію, планування та регулювання процесів збору та обробки даних. Другий компонент – це інформаційна інфраструктура, яка включає цифрові системи, програмне забезпечення, процеси бухгалтерського обліку, моніторингу ресурсів та документування екологічних та соціальних показників. Третій компонент – це система звітності та аналітики, яка використовує методи аналізу, функціонування показників KPI та ESG, а також безпосереднє створення зведеного звіту. Усі ці компоненти взаємодіють один з одним через управлінські, виробничі та наглядові функції, що утворює цілісну модель управління.

Запропонована модель має кілька пов'язаних блоків. Організаційно-управлінський блок відповідає за адміністративне управління процесом

інтегрованої звітності. У його рамках рекомендується розробити основні політики економіки. До них належать сталий розвиток, збереження навколишнього середовища, охорона праці, етична поведінка та управління ризиками. Важливим завданням є створення списку відповідальних осіб. У господарстві «ВіКоНТ» рекомендується призначити директора для нагляду та просування стратегічних питань, бухгалтера для управління фінансами та окремими соціальними показниками, агронома для управління екологічною та виробничою складовими, а механізаторів для управління первинними даними, пов'язаними з експлуатацією обладнання та використанням паливно-мастильних матеріалів. Крім того, слід встановити правила щодо роботи, включаючи правила обліку засобів захисту рослин, правила обліку добрив, правила охорони праці, правила збору даних та правила щомісячних аналітичних оглядів.

Інформаційно-аналітичний блок сприяє оцифруванню інформації та збору даних для комплексної звітності. Для цього можна використовувати системи Soft.Farm або Cropio для картографування та обстеження; додатково можна використовувати GPS-відстеження обладнання для регулювання споживання палива, електронні таблиці або Power BI для оцінки екологічних та соціальних проблем, окремі рахунки можна використовувати для обліку агрохімікатів, а електронний документообіг можна використовувати для управління внутрішніми нормативними актами. Основними функціями цього блоку є зберігання, обробка та систематизація інформації, візуальне представлення показників та створення інтерактивних панелей, що демонструють ESG-склад ферми.

Наступним компонентом є система показників KPI та ESG, ця система дозволяє вимірювати ефективність та ступінь її сталості. Екологічні показники повинні включати середню кількість палива, що витрачається на гектар, середню норму внесення добрив, обсяг використаних видів рослин, що охороняються, зміни родючості ґрунту, інформацію про врожайність та рівень викидів вуглекислого газу технікою. Соціальні показники можуть включати кількість працівників, діапазон заробітної плати, вартість охорони праці, кількість інструктажів, участь у соціальних проектах та взаємодію з громадою. Управлінські показники оцінюють

наявність внутрішніх правил, кількість затверджених нормативних актів, якість внутрішнього контролю та ступінь прозорості фінансових процесів. Сукупність цих показників становить ESG-профіль ферми «ВіКоНТ».

Звітно-аналітичний блок передбачає створення комплексного звіту на основі зібраної інформації. Інтегрована звітність ферми повинна включати стратегічні цілі, фінансову інформацію, екологічні показники, соціальні показники, інформацію щодо управлінських процесів, опис основних небезпек та можливостей, модель створення цінності та потенціал зростання. Цей звіт може бути написаний у текстовому форматі, електронній PDF-версії, презентації або інтерактивній аналітичній панелі, створеній за допомогою Power BI.

Запропонована інтегрована модель управління звітністю складається з кількох послідовних кроків. На першому етапі здійснюється планування, яке включає встановлення цілей у сфері ESG, встановлення показників першочергового значення, а також призначення осіб, які збиратимуть та аналізуватимуть дані. На другому етапі збирається інформація. Збирається інформація щодо використання добрив, пестицидів та стану ґрунту, отримуються технічні дані щодо споживання палива та роботи обладнання, документуються соціальні дані щодо умов праці та зайнятості, а також формуються фінансові дані щодо доходів, витрат та інвестицій.

Третій етап включає аналіз отриманих показників, їх упорядкування, розрахунок показників ESG та порівняння результатів з цілями або стандартами. Четвертий етап передбачає створення зведеного звіту, що містить текст, графіки та діаграми, критичні думки та пропозиції керівництва. П'ятий етап – це моніторинг, який включає регулярне (зазвичай щомісячне або щоквартальне) обстеження показників, оновлення таблиць та графіків, а також внесення коректив у виробничі та управлінські рішення на основі результатів аналізу.

Для належного функціонування інтегрованої системи звітності пропонується структура управління з чітко визначеним розподілом праці. У цих рамках директору доручено контролювати загальне управління, стратегічний розвиток та комунікацію із зовнішніми сторонами. Бухгалтер забезпечує збір та агрегування

фінансової та нефінансової інформації, створює звіти та бере участь в оцінці економічних показників. Агроном відповідає за екологічну та сільськогосподарську інформацію, включаючи інформацію про ґрунт, врожайність, добрива та використання пестицидів. Механісти документують первинні результати роботи техніки та використання палива. Посада аналітика є окремою та вимагає від бухгалтера або директора виконання необхідних функцій. Аналітик об'єднує дані з різних джерел, створює аналітичні матеріали та бере участь у створенні повного звіту. Така структура сприяє мінімізації додаткових витрат, водночас забезпечуючи ефективне функціонування інтегрованої системи звітності в контексті малого фермерського господарства.

Впровадження запропонованої інтегрованої моделі управління звітністю у фермерському господарстві «ВіКоНТ» підвищить прозорість дій, збільшить довіру з партнерами, громадами та потенційними інвесторами, сприятиме участі в програмах, що надають гранти та інвестиції, включаючи міжнародні програми. Очікується зниження собівартості продукції завдяки оптимізації використання добрив, пестицидів та добавок, а також зменшення викидів вуглекислого газу. Впровадження бухгалтерського обліку та нагляду підвищить авторитет керівників та покращить якість прийняття рішень. Створення інтегрованої звітності відповідно до принципів IIRC, GRI та ESG сприятиме наближенню фермерського господарства до вимог Європейського Союзу, зокрема щодо директиви CSRD та Європейської таксономії сталого розвитку, що також позитивно вплине на його становище на сільськогосподарському ринку.

3.2 Цифровізація інтегрованої звітності: ІТ-рішення та автоматизація процесів у фермерському (селянському) господарстві

Цифрова трансформація є одним із найважливіших компонентів модернізації процесів управління сільським господарством. Для фермерських господарств середнього та малого розміру впровадження інформаційних технологій має потенціал для підвищення ефективності використання ресурсів, зниження

виробничих витрат, забезпечення точності облікової інформації, проведення постійного моніторингу полів та обладнання, формування інтегрованої звітності, що базується на повних та точних даних, зменшення впливу людського фактору та виконання вимог ESG-декларації. Для фермерського господарства «ВіКоНТ» цифровізація – це шлях до сучасної системи управління, яка відповідатиме стандартам Європейського Союзу та буде міжнародною щодо сталого розвитку.

Цифрова трансформація фермерського господарства складається з трьох основних компонентів. Перший напрямок – це процес цифровізації виробничих процесів, який включає моніторинг поля, контроль обладнання та управління ресурсами під час виробництва. Другий регіон – це цифровізація обліку та аналітики, що включає електронний облік добрив, засобів захисту рослин, паливно-мастильних матеріалів, врожайності та інших ESG-метрик. Третій напрямок – це цифровізація процесу інтегрованої звітності, що передбачає автоматизацію процесів звітності, використання інструментів Power BI та створення інтерактивних інформаційних панелей. У господарстві «ВіКоНТ» ці рекомендації можна впроваджувати поетапно, враховуючи доступні фінансові та людські ресурси.

Процес цифровізації є основою для отримання даних, що стосуються екологічної та управлінської звітності, аналізу продуктивності та визначення ESG-метрик. Використання GPS-технології для спостереження за рухом техніки за допомогою GPS-карт дозволяє спостерігати за фактичними маршрутами, швидкостями, зонами фокусування, витратою палива та якістю праці. Це гарантує зниження витрат на паливо, посилення контролю над поведінкою механізаторів, розрахунок витрат на паливо та мастила на гектар, а також точне визначення рівня викидів вуглекислого газу. Дані GPS-трекінгу можна інтегрувати у систему внутрішнього контролю та включати до зведеної звітності.

Використання агрономічних технологій, таких як дистанційне зондування полів або дрони, а також даних, зібраних за допомогою інтерв'ю, дозволяє оцінити стан рослин, розпізнати хвороби, визначити ступінь водного стресу та оцінити розвиток сільськогосподарських культур. Це сприяє точному плануванню

спеціалізованих добрив та засобів захисту рослин, що є вирішальним для екологічної складової інтегрованої звітності. Для ферми «ВіКоНТ» можуть бути корисними платформи OneSoil, Cropio, Soft.Farm та EOS.

Електронне картографування полів на основі ГІС-технологій дозволяє створювати точні карти земельних ділянок, визначати геологічний склад місцевості, створювати ґрунтові карти та карти врожайності. Це гарантує точність та узгодженість даних, що містяться в інтегрованій звітності та використовуються керівництвом.

Одним з важливих компонентів цифровізації є електронний облік добрив та пестицидів. Рекомендується створити електронний журнал на фермі, який фіксує назву препарату, його діючу речовину, дату його внесення, внесену кількість, поле, на якому він вносився, відповідального працівника та показники ґрунту, що вказують на його вплив на ґрунт.

Це дозволяє контролювати агрохімікати, зменшувати ймовірність перевищення максимальної норми внесення та зберігати дані, що стосуються компонента «Екологія» інтегрованої звітності. Для цього можна використовувати програми Soft.Farm, CropBase або бюджетні рішення на основі Excel з використанням Power Query.

Автоматизований облік палива може здійснюватися за допомогою автоматизованих карток, GPS-технологій та датчиків, що вимірюють рівень палива. Це гарантує точність даних щодо витрат, зменшує ймовірність зловживань, полегшує розрахунок викидів CO₂ та покращує контроль над роботою обладнання. Електронний облік врожайності може здійснюватися за допомогою комбінації систем моніторингу або шляхом запису даних у електронні таблиці, мобільні додатки агронома або на основі документів обліку ваги.

Використання ІТ-рішень у сфері управління ризиками дозволяє створювати карти ризиків, оцінювати вплив добрив та пестицидів, прогнозувати врожайність, досліджувати кліматичні ризики та вести журнал екологічних інцидентів. Для ферми «ВіКоНТ» рекомендується створити електронний екологічний запис ферми, який можна зберігати у хмарній таблиці Google Sheets. Щорічне створення звіту

про моніторинг навколишнього середовища сприятиме прозорості дій, а використання аналітичного інструменту ESG у Power BI сприятиме регулярній оцінці та моніторингу показників.

Фундаментальним кроком цифровізації є автоматизація процесу створення інтегрованої звітності. Використання Power BI дозволяє автоматично створювати графіки врожайності, показники споживання ресурсів, екологічні та соціальні показники, фінансові результати та загальний ESG-профіль ферми.

Цю інформацію можна використовувати для створення інтерактивних сторінок, таких як «Екологія», «Витрати на добрива та засоби захисту рослин», «FMM: витрати на гектар», «Врожайність сільськогосподарських культур», «Соціальні показники», «Фінансові результати» та інші.

Подібні інструменти доступні в Google Data Studio, яка є безкоштовною та забезпечує доступ до звітності даних з мобільних пристроїв інтегрованим способом.

Фінансову аналітику можна автоматизувати за допомогою шаблонів Excel, попередньо запрограмованих формул, компонентів фінансового аналізу та інструментів інтеграції з бухгалтерським програмним забезпеченням. Це сприяє збору, організації та скороченню ручної праці та дозволяє уникнути помилок.

Використання цифрових рішень у фермерському господарстві «ВіКоНТ» сприятиме створенню повної бази даних ESG, зменшенню кількості помилок, підвищенню ефективності сільськогосподарського виробництва, скороченню витрат на паливо на 10-20%, оптимізації внесення добрив на 15-30%, запобіганню значним втратам виробництва, зменшенню екологічних ризиків, формуванню високоякісної інтегрованої звітності та підвищенню ймовірності отримання фінансування або грантів. Перехід на цифрові технології стає важливим для розвитку економіки відповідно до вимог Європейського Союзу та досягнення сталого розвитку.

3.3 Формування системи KPI, ESG та показників інтегрованої звітності для фермерського (селянського) господарства

Успішна система інтегрованої звітності вимагає створення як кількісних, так і якісних показників, які оцінюють економічні, екологічні, соціальні та управлінські аспекти діяльності компанії. Для фермерського господарства «ВіКоНТ» це має особливе значення, оскільки господарство має обмежені ресурси та потребує точної, актуальної інформації для прийняття управлінських рішень. Система показників інтегрованої звітності побудована на вимогах міжнародних стандартів GRI, філософії інтегрованої звітності IIRC, підходів ESG та європейської таксономії сталого розвитку.

Система показників для інтегрованої звітності повинна мати кілька умов. Спочатку показники повинні бути релевантними, наприклад, відображати специфіку діяльності ферми. Їх здатність до вимірювання є життєво важливою, наприклад, здатність збирати, підраховувати та перевіряти інформацію. Також важливо оцінювати показники з плином часу та між різними фермами, це сприяє порівняльному аналізу. Важливим фактором є своєчасність, тобто послідовне оновлення інформації. Показники повинні забезпечувати охоплення всього процесу створення цінності та всіх важливих сфер діяльності. Вкрай важливо, щоб вони були зрозумілими користувачами та не мали високих витрат на збір та обробку. Для фермерського господарства «ВіКоНТ» система показників має бути адаптована до його розміру, потенціалу людських ресурсів та ступеня цифровізації.

Економічні показники демонструють фінансову життєздатність та ефективність діяльності фермерського господарства. До основних показників належать: дохід від реалізації продукції, що являє собою обсяг реалізації зерна та інших сільськогосподарських культур; вартість одного гектара, що включає витрати, пов'язані з добривами, пестицидами, насінням, паливно-мастильними матеріалами, амортизацією активів та робочою силою; рентабельність виробництва, що визначається як сума доходу, отриманого на одного працівника.

Екологічна складова має першорядне значення для інтегрованої звітності фермерського господарства «ВіКоНТ». До основних екологічних показників належать: обсяг використаних мінеральних добрив на гектар для кожної культури; використання засобів захисту рослин у літрах на гектар з поділом за видами продукції; кількість вуглекислого газу, що виділяється технікою, яка розраховується за стандартною формулою для одного літра дизельного палива; відсоток еродованих земель, що визначається за допомогою сільськогосподарського обстеження; показники якості ґрунту, зокрема вміст гумусу та кислотність ґрунту; врожайність кожного поля; відсоток земель, що обробляються відповідно до сівозміни; обсяг утворених відходів, зокрема тари від засобів захисту рослин та використаних олив.

Соціальна складова інтегрованої звітності включає показники, що описують діяльність господарства у сфері праці, соціальної відповідальності та взаємодії з громадою. Соціальними показниками господарства «ВіКоНТ» є: загальна кількість працівників, включаючи постійних та сезонних працівників; рівень заробітної плати порівняно із середньою заробітною платою в районі; вартість щорічних заходів безпеки; кількість навчань та інструктажів з питань безпеки; обсяг розвитку громади, спеціально присвячених навчальним закладам, ремонту інфраструктури та участі в соціальних заходах.

Управлінські показники дозволяють оцінити якість системи управління господарством. До них належать: наявність внутрішніх політик, зокрема політики сталого розвитку, екологічної політики, політики охорони праці, політики управління ризиками, а також кількість внутрішніх правил щодо обліку засобів захисту рослин, добрив та контролю витрат, пов'язаних з паливно-мастильними матеріалами, а також інструкцій з охорони праці.

Загалом, корисно створити матрицю, яка оцінює ступінь розвитку екологічного, соціального та управлінського компонентів. Екологічний компонент вважається середнім: здійснюється базовий нагляд за використанням добрив, засобів захисту рослин та паливно-мастильних матеріалів, але це вимагає додаткової цифровізації та систематизації управління даними. Соціальний

компонент, як правило, високий через його значну роль у зайнятості, створенні робочих місць та підтримці громади. Управлінський компонент має низьку або середню складність, оскільки внутрішні правила та положення відсутні або не повністю формалізовані, а система внутрішнього контролю потребує доопрацювання. Для спрощення управління інформацією рекомендується виділити цілісні блоки показників. Економічний блок містить показники доходу, рентабельності, вартості одного гектара та продуктивності праці. Екологічний блок містить інформацію про споживання паливно-мастильних матеріалів на гектар, обсяг внесених добрив та пестицидів, кількість викидів вуглекислого газу, стан ґрунту та врожайність. Соціальний блок визначається кількістю працівників, їхньою заробітною платою, витратами на охорону праці та обсягом соціальних інвестицій. Управлінський блок включає кількість затверджених політик та нормативних актів, наявність цифрових інструментів бухгалтерського обліку та ступінь розвитку внутрішнього контролю. Створені показники слід використовувати під час підготовки інтегрованої звітності та систематичного управлінського аналізу. Інформація може бути виражена у вигляді таблиць, графіків, діаграм або інтерактивних панелей у Power BI, або у вигляді порівняльних звітів, що складаються щорічно. На основі системи показників готується рекомендований річний звіт, який агрегує фінансову інформацію, вплив на навколишнє середовище, соціальні аспекти діяльності та систему управління фермою. Також рекомендується проводити щоквартальну оцінку ключових ESG-метрик, щоб виявити будь-які відхилення від норми та внести зміни до стратегії управління.

Запропонована система метрик, присвячена ключовим показникам ефективності та ESG-властивостям ферми «ВіКоНТ», слугує комплексним засобом побудови інтегрованої звітності. Це дозволяє постійно контролювати економічний та екологічний стан ферми, підвищує прозорість її діяльності та підвищує рівень довіри між партнерами, ці функції дозволяють знизити ризик виробництва, підвищити ефективність управління та підготувати ферму до участі в програмах, що надають фінансові гранти або інвестують за європейським стандартом.

3.4. Розробка внутрішніх регламентів, політик та процедур формування інтегрованої звітності

Ефективний нагляд за інтегрованою звітністю вимагає формалізації основних управлінських процесів. Для фермерського господарства «ВіКоНТ» внутрішні правила та положення необхідні для спрощення процесу бухгалтерського обліку, зміцнення системи внутрішнього контролю, визначення обов'язків працівників, забезпечення екологічної та соціальної відповідальності, а також підвищення прозорості звітності. Їх впровадження створює основу для високоякісного формування інтегрованої звітності, яка відповідає принципам IIRC, GRI та ESG.

Внутрішні документи, пов'язані з фермою, повинні бути базовими. Вкрай важливо, щоб вони відповідали чинним нормам. Документи повинні бути лаконічними та зрозумілими для користувачів і відображати реальні процеси на фермі. Їх дизайн має бути логічним та систематичним, а зміст має бути зосереджений на принципах сталого розвитку. Політики та положення повинні часто переглядатися у відповідь на нові технології, закони або практичні умови. Вкрай важливо забезпечити їх легкий доступ у цифровому форматі за допомогою Google Docs або іншої електронної системи, яка може документувати зміни та надавати доступ іншим відповідальним сторонам.

Політика сталого розвитку – це стратегічний документ, який описує заплановані довгострокові цілі та бачення ферми. Зміст документа включає місію та основні цілі, зокрема підвищення продуктивності, захист земельних ресурсів та раціональне використання природних ресурсів. Політика також включає концепцію прозорості, відповідальності, ефективного використання ресурсів, екологічної безпеки та турботи про працівників. Документ визначає сфери сталого розвитку: екологічну, соціальну та управлінську. Окремий розділ присвячено цілям, які будуть досягнуті протягом 3-5 років, зокрема, зниженню вартості добрив та палива, покращенню здоров'я ґрунту та розвитку орієнтованого на громаду підходу. Політика також визначає правила щодо моніторингу прогресу та протоколу звітності. Екологічна політика визначає методи безпечного та

ефективного сільськогосподарського виробництва. Її зміст включає правила щодо сівоzmіни культур, методи запобігання ерозії ґрунту, обов'язковий щорічний аналіз агрохімікатів, скорочення використання небезпечних засобів захисту рослин та контроль викидів обладнання. Політика визначає правила зберігання палива та мастильних матеріалів, порядок утилізації засобів захисту рослин, що дозволено лише ліцензованим особам, та ведення журналів обліку відходів. Вона також описує методи дослідження ключових екологічних показників при створенні звітності ESG. Політика охорони праці та техніки безпеки описує правила, яких необхідно дотримуватися для забезпечення безпечних умов праці на фермі. Документ описує процес проведення первинного, повторного, позапланового та цільового навчання, вимоги до засобів індивідуального захисту, правила, пов'язані з роботою з обладнанням та хімікатами, а також процедуру складання графіків та організації. Політика описує необхідність зберігання продуктів, що використовуються для захисту рослин, правила, що регулюють дії в надзвичайних ситуаціях або аваріях, та методи, що використовуються для ведення відповідної документації. Цей документ описує соціальну складову інтегрованої звітності, яка стосується безпеки та благополуччя працівників.

Політика управління ризиками визначає основні небезпеки для діяльності Ініціативи «ВіКоНТ» та пропонує шляхи мінімізації цих небезпек. Документ організовано за категоріями ризику. Виробничий ризик полягає в тому, що врожай зазнає невдачі або буде пошкоджено, або виникнуть технічні проблеми. Екологічні небезпеки спричинені деградацією ґрунту, забрудненням території та витоком паливно-мастильних матеріалів. Управлінські небезпеки спричинені недостатнім наглядом, дублюванням обов'язків або відсутністю терміновості прийняття рішень. Сезонні працівники ризикують залежати від сезону, зміни цін та кредитних проблем. Серед механізмів мінімізації – страхування врожаю, GPS-контроль обладнання, регулярні польові обстеження, інвестиції в модернізацію та щорічний аудит ризиків.

Положення описує процедуру ведення обліку добрив та пестицидів. Воно сприяє веденню цифрового журналу, який документує поле, підготовку, дату

внесення, фактичну норму та відповідального працівника. Положення описує процедуру розрахунку залишків добрив на складі, обліку фактичних норм внесення, дотримання технологічних та погодних умов, а також оцінки впливу на ґрунт на основі результатів аналізів. Визначено тих, хто вважається відповідальним – як агрономи, так і механізатори.

Положення передбачає, що необхідно встановити метод списання палива, використовуючи картки, що стосуються саме палива або інформація, фіксація кількості витраченого палива, моніторинг процесу заправки та ведення цифрового журналу. У листі описано осіб, відповідальних за бухгалтерський облік та нагляд, головну відповідальність за це несе головний механік або бухгалтер.

Положення описує процеси отримання інформації, яка підлягає інтеграції у звіти. Воно включає перелік ключових показників ESG, визначає частоту збору інформації, відповідальних осіб, зберігання інформації (Google Диск, Excel, Soft.Farm), спосіб формування зведеного звіту та терміни подання інформації керівнику.

Положення описує процедуру створення зведеного звіту. Документ описує формат звіту, вимоги до фінансової, екологічної, соціальної та управлінської складових, правила створення таблиць та графіків, процес перевірки даних та затвердження звіту директором.

Впровадження внутрішніх політик, правил та процедур на фермі «ВіКоНТ» сприятиме систематичному обліку виробничих, екологічних та соціальних даних та призведе до створення інтегрованої системи звітності. Створення цих документів підвищить ступінь управлінського контролю, зменшить ризики та забезпечить відданість господарства сталому розвитку, підвищить довіру партнерів та покращить якість управління ресурсами та виробничих процесів.

Вплив війни на економіку та суспільство незаперечний. Суспільство та бізнес повинні чітко розуміти, що довіра – це реальна інвестиція, яка потребує ресурсів: фінансових, інтелектуальних, робочої сили, інновацій.

На основі аналізу стану управління розвитком соціальної відповідальності в Україні та світі, практики соціально-відповідальної діяльності підприємствами та

наукових розробок вітчизняних учених з цієї тематики пропонуємо організаційно-економічний механізм управління соціальною відповідальністю як сукупність мети, завдань, принципів, функцій та основних напрямів національної економічної політики у цій сфері (рис. 3.1). Основною метою побудови організаційно-економічного механізму управління соціальною відповідальністю визначено забезпечення сталого розвитку на основі встановлення співпраці держави та бізнесу як довгострокового орієнтиру, відповідно до чого поставлено такі завдання як:

1) покращення вирішення економічних, соціальних та екологічних проблем:

- зростання кількості суб'єктів бізнесу та покращення економічних показників їх діяльності (за рахунок покращення економічного клімату, податкового стимулювання соціально-відповідальних підприємств, налагодження діалогу і встановлення партнерських відносин між державною, регіональною, місцевою владою та бізнесом, використання чесних підприємницьких практик, виходу сертифікованих за соціальними стандартами підприємств на міжнародні ринки, здійснення співпраці із споживачами і додержання їх прав);

- розв'язання соціальних проблем суспільства (за рахунок фінансування підприємствами програм соціального захисту вразливих верств населення, залучення бізнесом громадських організацій і громадян для вирішення актуальних соціальних проблем, здійснення благодійництва та меценатства);

- забезпечення еколого-економічної ефективності діяльності підприємств (за рахунок ресурсозбереження, застосування маловідходних і безвідходних технологій, зменшення забруднення навколишнього середовища, впровадження підприємствами заходів щодо компенсації шкоди навколишньому середовищу і здоров'ю людей);

2) забезпечення регіонального розвитку (за рахунок реалізації програм розвитку регіонів і громад, на території яких підприємства здійснюють свою діяльність, співпраці із регіональними і муніципальними органами влади і управління).

Організаційно-економічний механізм управління соціальною відповідальністю повинен функціонувати на основі таких принципів: доцільність – управління процесом розвитку соціальною відповідальністю з метою вирішення існуючої проблеми має бути обґрунтовано необхідним; динамічність – використовувані з метою регулювання форми, методи, інструменти повинні бути не сталими, а гнучкими, змінюватись відповідно до світових тенденцій; адекватність – форми, методи, інструменти управління соціальною відповідальністю повинні відповідати потребам у вирішенні існуючих проблем і враховувати усі існуючі альтернативи; ефективність – за рахунок управління процесом розвитку соціальної відповідальності мають бути досягнуті максимально можливі результати за умови мінімально необхідних витрат держави, суб'єктів бізнесу та громадян; комплексність – процес управління соціальною відповідальністю повинен враховувати інші потреби і проблеми розвитку економіки і сприяти їх одночасному вирішенню; збалансованість – управління соціальною відповідальністю повинно забезпечувати баланс інтересів держави, суб'єктів бізнесу та громадян; передбачуваність – регуляторна діяльність у сфері соціальної відповідальності повинна відповідати цілям національної економічної політики та бути плановою; прозорість та врахування громадської думки – відкритість регуляторної політики у сфері соціальної відповідальності на усіх етапах здійснення для юридичних та фізичних осіб, оприлюднення інформації про результати управління процесом розвитку соціальної відповідальності.

Вважаємо, що у обов'язковими функціями такого механізму, які у повній мірі виправдовують його мету, мають бути: політична – полягає у формуванні регуляторної політики у сфері соціальної відповідальності як сукупності норм і критеріїв управління нею, а також системи організаційних заходів щодо імплементації такої політики; інформаційно-методична – полягає у розробці системи поширення інформації щодо сутності соціальної відповідальності, чинних правових норм щодо неї, а також розробка відповідного методичного забезпечення щодо практичної діяльності у сфері соціальної відповідальності бізнесу; мотиваційна – включає розробку заходів щодо стимулювання суб'єктів бізнесу

щодо розширення соціально-відповідальної діяльності і чесних практик; контрольна – полягає у забезпеченні контролю щодо виконання обов’язкових норм соціальної відповідальності і ведення звітності; комунікативна – передбачає забезпечення зворотного зв’язку між суб’єктами бізнесу і зацікавленими сторонами з метою врахування та узгодження взаємних інтересів.

Для того щоб на підприємстві була організована та створена єдина цілісна база має бути триєдиний економіко-екологічно-соціальний характер фактів господарського життя підприємства, який має бути виявлений на етапі первинного обліку. Схема з використанням запропонованого підходу наведено на рис. 3.2.

Зміст даного процесу полягає у розумінні факту господарського життя підприємства, бази облікових даних, відображених у документах та звітності та змістовому наповненні самих показників звітності підприємства на виході облікового процесу.

Ми дотримуємось думки про те, що кожний факт господарського життя підприємства потенційно справляє економічний, екологічний або соціальний вплив. Тому з метою звітного узагальнення дані бухгалтерського обліку про діяльність соціально відповідального підприємства необхідно піддавати аналізу і систематизувати, враховуючи вплив фактів господарського життя на економічну вигоду.

До основних переваг подання інтегрованої звітності можна віднести: для бізнесу – залучення капіталу на більш вигідних умовах; удосконалення конкурентних переваг; підвищення рівня довіри в бізнес-середовищі; вдосконалення корпоративної структури; підвищення рівня корпоративного управління; розвиток інтегрованого мислення та зниження рівня асиметрії облікової інформації; для суспільства – підвищення інформативної прозорості; створення соціального капіталу; зниження рівня офшоризації економіки; зниження рівні корупції. На формування соціального капіталу впливають сьогодні соціальні мережі, що дозволяє будувати різні соціальні мережні конфігурації, здійснювати різні виміри щільності мереж, сили мережних зв’язків, їх стабільності [15].

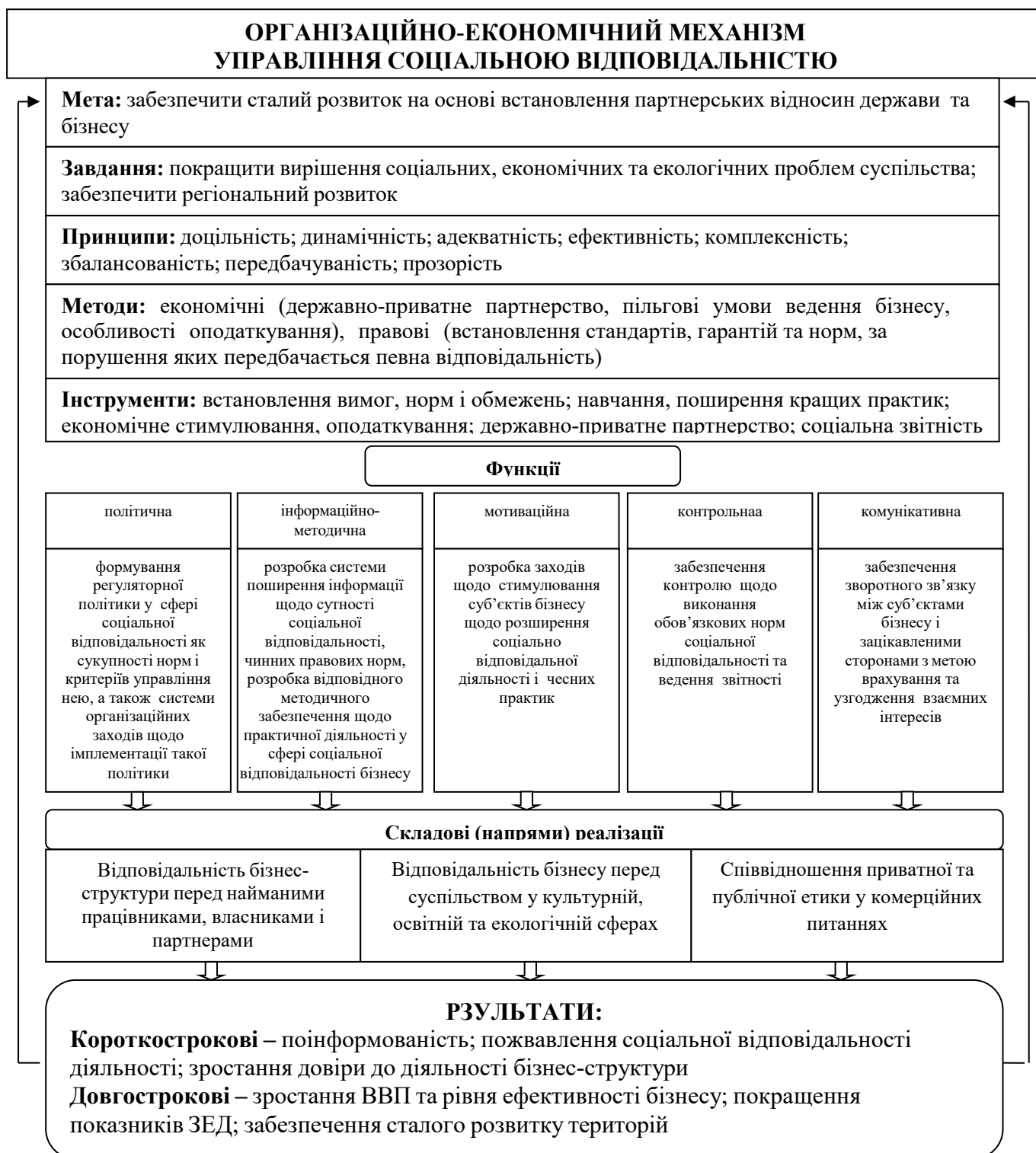

Рисунок 3.1 – Організаційно-економічний механізм управління соціальною відповідальністю

Джерело: розроблено автором

Враховувати слід й екологічні або соціальні наслідки, суттєвість для оцінювання стану соціальної відповідальності підприємства, а також вимог МСБО і МСФЗ.

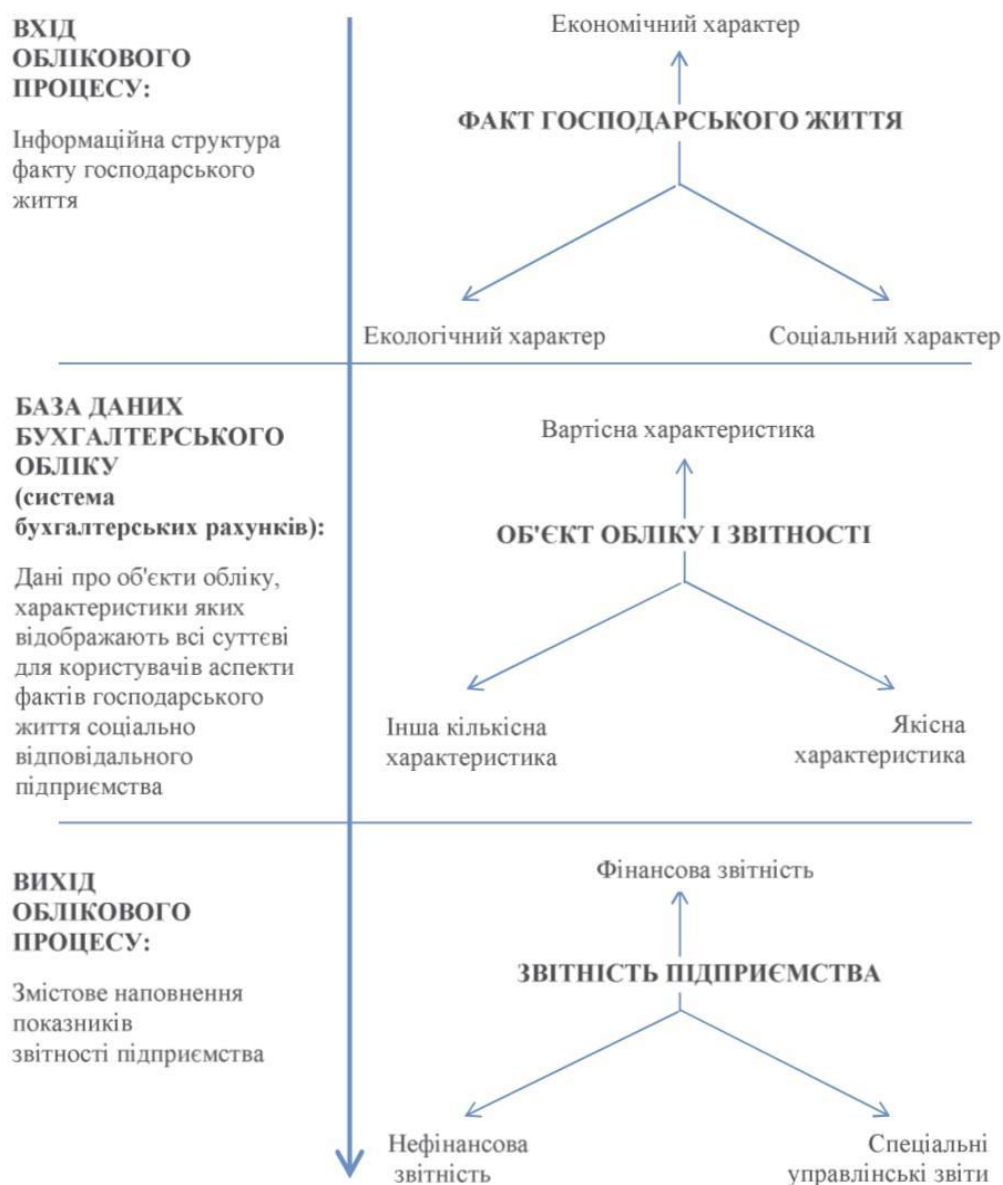

Рисунок 3.2 – Схема процесу обліково-інформаційного забезпечення управління соціально відповідальним підприємством

Джерело: розроблено автором

Таким чином, соціальна відповідальність є ключовим елементом діяльності суб'єкта господарювання, який відіграє важливу роль у формуванні репутації бізнесу та країни в цілому. Споживачі все частіше обирають компанії, які прагнуть не тільки до прибутку, але й до блага середовища та суспільства. Враховуючи курс

України на інтеграцію до ЄС, бізнесам, які не долучились до CSR ініціатив, варто запровадити ESG-політику та розпочинати формування звітності. Для належного удосконалення системи необхідно врахувати всі аспекти соціальної діяльності та підійти до питання комплексно, як з боку держави, так і з боку підприємств

3.5. Оцінка економічної ефективності впровадження інтегрованої звітності у фермерському (селянському) господарстві

Практика інтегрованої звітності на фермі є не лише необхідною для сучасних стандартів управління, але й являє собою інвестицію в економічну, екологічну та соціальну життєздатність компанії. Для ферми «ВіКоНТ» створення інтегрованої системи звітності має ефект більш ефективної організації робочої сили, зниження витрат, покращення якості рішень щодо сільського господарства та підвищення конкурентоспроможності на сільськогосподарському ринку. Оцінка ефективності інтегрованої звітності проводиться у трьох окремих сферах: економічній, екологічній та соціальній.

Економічна ефективність інтегрованої звітності демонструється у скороченні витрат, збільшенні доходів та вдосконаленні процесів управління. Одним з основних результатів є зменшення використання ресурсів. Впровадження GPS-моніторингу обладнання, який враховує фактичну кількість спожитого палива та мастильних матеріалів, а також контроль норм внесення добрив та пестицидів, дозволяє фермі «ВіКоНТ» зменшити кількість спожитого палива приблизно на 10-20 відсотків завдяки вибору маршруту та усуненню непередбачених поїздок. Витрати добрив та пестицидів можна зменшити на 10-30 відсотків завдяки точному виставленню рахунків, уникненню надмірного внесення та використанню передових технологій вирощування. Амортизаційні витрати можна зменшити на 5-10% шляхом покращення якості експлуатації обладнання, збільшення його життєвого циклу та зменшення кількості відмов.

Використання агрономічних інструментів, ГІС-карт, дронів та супутникових індексів, що вимірюють NDVI, створює умови для підвищення врожайності. Ці

технології сприяють виявленню проблемних зон, коригуванню норм внесення добрив, своєчасному реагуванню на небезпеки та запобіганню втратам врожаю. Ці підходи можуть збільшити врожайність основних культур, таких як пшениця, кукурудза та соняшник, на 5-15 відсотків. Іншим аспектом є зменшення втрат продукції та підвищення точності обліку. Комплексна система даних, інтегрована в систему, запобігає втратам зерна під час збору врожаю або транспортування, зменшує невраховані витрати та обмежує потенціал для нецільового використання. Очікуваний ефект полягає у зменшенні браку продукції на 3-5 відсотків.

Одним із найважливіших ефектів інтеграції звітності є підвищення привабливості фермерського господарства для інвесторів. Компанії, які публікують комплексні, прозорі звіти, мають вищу ймовірність отримання фінансування, спонсорства, участі в програмах кредитування, фінансування від міжнародних організацій та Європейського Союзу. Для фермерського господарства «ВіКоНТ» це означає можливість участі в програмах, що спонсоруються USAID, державою, та кредитних програмах зі спеціальною ставкою.

Екологічний ефект інтегрованої звітності полягає у більш відповідальному використанні природних ресурсів та зменшенні негативного впливу на навколишнє середовище. Систематичний облік інформації щодо сівоzmіни, постійне обстеження родючості ґрунту, аналіз агрохімічних показників та оптимізація системи удобрення сприяють зниженню ризику деградації ґрунту, збільшенню вмісту гумусу та покращенню структури ґрунту. Завдяки точному обліку добрив та пестицидів, правилам їх використання та впровадженню цифрових журналів можна зменшити кількість використовуваних хімічних речовин на 10-20%. Це знижує ризик шкоди для навколишнього середовища, покращує стан навколишнього середовища та створює позитивну екологічну репутацію господарства.

Одним із суттєвих екологічних наслідків є зменшення викидів вуглекислого газу завдяки контролю використання обладнання та палива. Використання GPS-трекінгу дозволяє оптимізувати маршрути руху, зменшити кількість додаткових

поїздок, що призводить до зменшення викидів CO₂ на 10-15%. Систематичний збір та управління відходами, особливо укладання договорів щодо утилізації тари з-під засобів захисту рослин, ведення журналів обліку та моніторинг небезпечних речовин – все це сприяє безпеці діяльності з точки зору навколишнього середовища.

Соціальний ефект від об'єднаної звітності пояснюється покращенням умов праці, підвищенням безпеки, підвищенням прозорості громади та посиленням соціальної відповідальності. Формалізація політики охорони праці, регулярні інструктажі, впровадження правил роботи з обладнанням та небезпечними речовинами – все це сприяє зниженню частоти виробничого травматизму, підвищенню культури безпеки та загальному дисциплінованому стану. Це підвищує продуктивність команди та покращує соціальний клімат.

Господарство «ВіКоНТ» визнано важливим роботодавцем у громаді завдяки своїй інтегрованій звітності, яка сприяє соціальній відповідальності. Це ілюструється участю у створенні соціальних проектів, розвиток місцевої інфраструктури, створення робочих місць та підвищення зайнятості місцевих жителів. Загальнодоступна система звітності підвищує довіру акціонерів, дозволяє їм ділитися об'єктивною інформацією щодо результатів діяльності, стану землі та потенціалу розвитку на фермі.

Для оцінки загальної ефективності впровадження інтегрованої звітності рекомендується комбінований економічний, екологічний та соціальний підхід. В економічній сфері очікується економія палива та мастильних матеріалів на 10-20%, зменшення витрат на добрива та пестициди на 10-30%, зменшення втрат продукції на 3-5% та збільшення врожайності на 5-15%. Екологічний ефект демонструється зменшенням викидів вуглекислого газу, зменшенням хімічного навантаження на ґрунт та стабілізацією або підвищенням його родючості. Соціальний ефект полягає у підвищенні рівня безпеки праці, підвищенні задоволеності умовами праці та позитивній репутації в громаді.

Враховуючи вищезазначені переваги, можна оцінити потенційну ефективність інтегрованої звітності на фермі протягом трирічного періоду.

Прогнозується збільшення відсотка цифровізації в управлінських та бухгалтерських процесах на 70-80%, зниження загальних витрат на 12-18%, збільшення врожайності на 12-14%, підвищення рентабельності на 10-14% та покращення показників ESG на 20-30%. Створення інтегрованої звітності сприятиме налагодженню послідовного циклу управління виробництвом, що створить можливості для виходу на нові ринки та підвищення довіри партнерів і громади.

Цифролізація обліку ресурсів може бути здійснена за допомогою використання QR-кодів для ідентифікації фармацевтичних препаратів та інших ресурсів. Використання QR-кодів в упаковці фармацевтичних препаратів, витратних матеріалів та основного обладнання, використання планшетів або смартфонів для сканування кодів та автоматичного оновлення залишків у Debet Plus значно підвищить точність управління запасами. Зменшується обсяг ручного введення, зменшується час, необхідний для формування запасів, спрощується створення списань, а також значно знижується ймовірність помилок, пов'язаних з людським фактором. Подібний підхід можна застосувати у сфері нарахування заробітної плати. Створення цифрових шаблонів для розрахунку доплат, пов'язаних з нічними змінами, небезпечними умовами, індивідуальними доплатами для кожного пацієнта, а також бонус за якість документації зменшує ймовірність помилок та підвищує прозорість оплати праці.

Одним із першочергових напрямків удосконалення є уточнення ролей та відповідальності з управління бухгалтерською інформацією. Поточна ситуація свідчить про неоднозначний розподіл обов'язків між окремими співробітниками та відділами, що призводить до спотворення повноважень, дублювання функцій та відсутності особистої відповідальності за якість даних. Оновлена модель передбачає створення в організації центру, присвяченого якості бухгалтерської інформації

Впровадження інтегрованої звітності у фермерському господарстві «ВіКоНТ» має значний фінансовий, екологічний та соціальний вплив. Це сприяє підвищенню конкурентоспроможності економіки, забезпечує довгострокову

життєздатність виробництва, знижує ризики, створює основу для міжнародної співпраці, сприяє відповідальному землекористуванню, забезпечує прозорість системи та використовує системні підходи до розвитку.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі досліджено теоретичні, інституційні та практичні аспекти управління системою інтегрованої звітності у фермерському господарстві «ВіКоНТ» Роменського району Сумської області. Оцінка фінансових, екологічних, соціальних та управлінських показників призвела до створення цілісної моделі вдосконалення інтегрованої звітності, яка є прозорою щодо діяльності, підвищує ефективність виробництва, знижує ризики та відповідає сучасним стандартам сталого розвитку в Європі. У теоретичному розділі описано концепцію інтегрованої звітності як засобу сучасного адміністрування в аграрному секторі. Документовано, що інтегрована звітність відрізняється від традиційної фінансової звітності тим, що вона поєднує економічні, екологічні, соціальні та управлінські складові діяльності компанії, а також формує системний підхід до оцінки бізнес-моделі та створення цінності. Першочерговими є специфічні характеристики фермерських господарств, включаючи обмежену кількість ресурсів, сезонний характер, сімейний характер господарювання та високий ступінь залежності від природно-кліматичних умов. Були ретельно розглянуті теоретичні основи інтегрованої звітності, зокрема стандарти GRI, IIRC, ESG та Європейської таксономії сталого розвитку, які стали поштовхом для створення інтегрованої системи звітності у фермерському господарстві. В аналітичному розділі було показано, що стиль управління фермерським господарством «ВіКоНТ» характеризується, перш за все, низьким ступенем формалізації відповідальності, що створює труднощі у систематичному обліку екологічних, соціальних та управлінських показників. Фінансові результати свідчать про стабільність, але існує потенціал для підвищення економічної ефективності за рахунок оптимізації витрат та підвищення продуктивності обладнання, а також цифровізації облікових процесів. Відсутність фінансової звітності в господарстві є недостатньою, дані збираються епізодично та не забезпечують комплексної оцінки показників SEO. Результати дослідження ESG свідчать про те, що середній рівень екологічної відповідальності був середньо-високим, соціальна складова – середнім, а

управлінська – низьким. Це свідчить про необхідність модернізації, стандартизації та цифровізації процесів управління.

У розділі, присвяченому проекту, розроблено комбіновану модель управління звітністю, яка включає адміністративний, аналітичний та контрольний блоки для отримання інформації. Запропоновано комплекс внутрішніх правил та положень щодо обліку добрив, пестицидів, паливно-мастильних матеріалів, екологічного моніторингу, управління ризиками, охорони праці та складу інтегрованої звітності. Було створено систему метрик, що базуються на принципах KPI та ESG, що відповідали масштабу діяльності фермерського господарства. Особлива увага приділялася цифровізації сільського господарства, що передбачало впровадження GPS-трекінгу, ГІС-картографування, агромоніторингу, електронних журналів, а також технологій Power BI та Soft.Farm.

Практичні результати дослідження демонструють значні переваги інтеграції звітності в сільське господарство. Економічний ефект проявляється у зниженні витрат на паливо та мастила до 20%, добрив та засобів захисту рослин до 30%, зменшенні втрат до 5% та збільшенні врожайності до 15%. Екологічний ефект демонструється у покращенні якості ґрунту, зменшенні доз хімічних речовин та викидів вуглекислого газу. Соціальний ефект полягає у підвищенні рівня безпеки зайнятості, сприянні соціальній відповідальності та покращенні комунікації з громадою.

Наукова новизна проекту полягає у створенні практичної моделі формування інтегрованих звітів, адаптованих до умов малого фермерства, розробці системи ESG-індикаторів, специфічних для сімейного агробізнесу, та впровадженні цих показників у практичну систему. Запропоновано систему внутрішнього нагляду та збору даних, яка забезпечить стабільність та узгодженість інформації.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що воно дозволяє практично застосовувати розроблені пропозиції фермерським господарством «ВіКоНТ», а також використовувати їх іншими сільськогосподарськими виробниками, громадами та консультантами. Результати можуть бути використані для створення місцевих ініціатив, які сприятимуть розвитку фермерського

господарства, сприятимуть сталому виробництву та підвищуватимуть екологічну відповідальність.

Можливість реалізації соціальної відповідальності залежить від ступеня готовності суб'єкта господарської діяльності забезпечувати зайнятість у суспільстві, усувати дискримінацію, зберігати стан навколишнього середовища тощо. А також пов'язана з наявністю деяких факторів, серед яких: ресурсне та кадрове забезпечення, правова база, управління, організаційна культура. Соціальна відповідальність має системний характер, соціокультурну зумовленість і проявляється в постійному використанні соціально відповідальних ініціатив по відношенню до зацікавлених сторін; будьякого виду комунікацій; дій фізичного, емоційного, інтелектуального чи економічного характеру або ж бездіяльності, внаслідок чого може бути заподіяна зацікавленим сторонам будь-яка шкода чи створена для них небезпека або емоційний дискомфорт, порушуючи їхні особисті конституційні права та свободи. Таким чином, соціальна відповідальність суб'єктів господарської діяльності стає не лише елементом громадянської освіти, але й ключовим фактором сталого розвитку суспільства.

Проаналізовано зарубіжний та вітчизняний досвід соціального підприємництва та виявлено, що в Україні на даний момент відсутнє законодавче підґрунтя, яке визначало б та регулювало діяльність соціальних підприємств. Втім, наявні закони не забороняють такої діяльності, тому соціальне підприємництво в Україні все ж таки існує. Існуючі геополітичні та соціальні фактори, такі як пандемія, вторгнення РФ в Україну та світова економічна рецесія, створюють передумови для стрімкого розвитку соціального підприємництва. Це стає альтернативою для фінансування соціального сектору та вирішення соціальних проблем. На сьогодні більшість соціальних підприємств в Україні функціонують як фізичні особи-підприємці або мають зв'язок з неприбутковими громадськими організаціями та благодійними фондами. Це свідчить про тісний зв'язок соціальних підприємств з інститутами громадянського суспільства.

Нефінансова звітність покликана чітко та доступно презентувати свою модель створення вартості підприємства та шляхи її створення. Сьогодні саме

нефінансовий звіт дає змогу відображати всі джерела створення вартості оскільки показники виробничого, людського, інтелектуального, природного та фінансового капіталів так чи інакше присутні в фінансовій звітності, натомість соціальний капітал, який за впливом на створення додаткової вартості не можна применшувати, там не представлений. Таким чином, у звітності підприємств серед основних її структурних елементів має бути інформація про соціальний капітал.

Відсутність належного управління соціальною відповідальністю на національному рівні в Україні є головною причиною відсутності прогресу у цьому напрямі. Ефективне управління корпоративною соціальною відповідальністю може бути забезпечене за допомогою побудови відповідного організаційно-економічного механізму. Нами запропонований даний механізм управління соціальною відповідальністю, він включає такі складові як мета, завдання, принципи, функції та основні напрями державної політики у цій сфері. Основною метою побудови організаційно-економічного механізму управління соціальною відповідальністю визначено забезпечення сталого розвитку на основі встановлення співпраці держави та бізнесу як довгострокового орієнтиру, відповідно до чого поставлено такі завдання як: зростання кількості суб'єктів бізнесу та покращення економічних показників їх діяльності; забезпечення ефективності діяльності підприємств у сфері екології; покращання вирішення соціальних проблем суспільства; забезпечення регіонального розвитку.

Соціальна відповідальність бізнесу є сферою, у якій досягнення значних результатів у короткостроковому періоді не є можливим, адже переорієнтування компанії на нові принципи роботи вимагає змін у свідомості як керівників, так і виконавців. Крім того, результат є важко вимірюваним, адже складно виділити вплив на національну економіку від управління корпоративною соціальною відповідальністю та інших сфер економічної діяльності. Тому у короткостроковому періоді слід орієнтуватись на такі результати як покращення рівня поінформованості фізичних і юридичних осіб про зміст, переваги і особливості корпоративної соціальної відповідальності, на активізацію соціально-відповідальної діяльності у вигляді започаткування підприємствами окремих

ініціатив, участі суб'єктів підприємництва у роботі вітчизняним і міжнародних організацій, які спеціалізуються на питаннях соціальної відповідальності. Для того щоб на підприємстві була організована та створена єдина цілісна база має бути триєдиний економіко-екологічно-соціальний характер фактів господарського життя підприємства, який має бути виявлений на етапі первинного обліку. Зміст даного процесу полягає у розумінні факту господарського життя підприємства, бази облікових даних, відображених у документах та звітності та змістовому наповненні самих показників звітності підприємства на виході облікового процесу. Враховувати слід й екологічні або соціальні наслідки, суттєвість для оцінювання стану соціальної відповідальності підприємства, а також вимог МСБО і МСФЗ.

Обґрунтовано, що неможливо розробити уніфіковану модель соціальної відповідальності для всіх компаній. Кожне підприємство має свою специфіку діяльності, географічне розташування, певне фінансове становище та багато інших складових, які впливатимуть на рішення керівництва щодо власної концепції соціальної відповідальності підприємства. На нашу думку, сучасним підходом до соціальної відповідальності бізнесу XXI ст. є соціальне підприємництво. Вважаємо, що традиційне підприємництво у своїй діяльності на добровільних засадах у змозі долучитися (або ж не долучитися) до програм соціальної відповідальності. Соціальна відповідальність є ключовим елементом діяльності суб'єкта господарювання, який відіграє важливу роль у формуванні репутації бізнесу та країни в цілому. Споживачі все частіше обирають компанії, які прагнуть не тільки до прибутку, але й до блага середовища та суспільства. Враховуючи курс України на інтеграцію до ЄС, бізнесам, які не долучились до CSR ініціатив, варто запровадити ESG-політику та розпочинати формування звітності. Для належного удосконалення системи необхідно врахувати всі аспекти соціальної діяльності та підійти до питання комплексно, як з боку держави, так і з боку підприємств.

Загальний висновок свідчить про те, що впровадження інтегрованої звітності у фермерському господарстві «ВіКоНТ» позитивно впливає на підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, підвищення конкурентоспроможності, покращення екологічного та соціального впливу, а

також підтримку функціональності сучасної системи управління, що відповідає Європейському Союзу та концепції сталого розвитку. Впровадження пропозицій сприятиме довгостроковій стабільності на фермі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бержанір А. Соціальна відповідальність бізнесу перед суспільством. *Пріоритети розвитку національної економіки в умовах євроінтеграції України: матеріали III міжнар. наук.-прак. інтернет-конф. (Умань, 1 лютого 2013 р.).* Умань: Видавн.-полігр. центр «Візаві», 2013. С. 13–15.
2. Варга Н. Соціальна відповідальність підприємництва в умовах сучасного суспільства. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота.* 2013. Вип. 27. С. 22–25.
3. Ворона О. В. Соціальна відповідальність як сучасна концепція бізнесу. *Вісник економіки транспорту і промисловості.* 2010. № 29. С. 410–417.
4. Ворончак І. Соціальна відповідальність бізнесу як соціально-економічний феномен. *Відповідальна економіка.* 2009. № 1. С. 90–103.
5. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України.* 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 27.09.2025).
6. Дюк А. Соціальне підприємництво як інноваційна форма організації бізнесу. *Modern Economics*, 2019. № 17. С.86–93.
7. Економічна енциклопедія: в 3 т. / ред. В. М. Мочерний. Київ: Видавничий центр «Академія», 2002. Т. 1. 864 с.
8. Європейська стратегія стійкої, конкурентоздатної та безпечної енергетики (Зелена Книга Комісії Європейських Спільнот). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/907-2021-%D1%80#n10> (дата звернення 08.08.2025).
9. Заволока Ю., Сідненко М., Івко А. Проблеми та перспективи розвитку соціального підприємництва в Україні. *Ефективна економіка*, 2019. № 5. С. 471–473.
10. Захарчин Г.М., Гладун С.О. Формування нової культури взаємодії персоналу в умовах війни. *Інфраструктура ринку*, 2022. № 68. С. 94–98.

11. Ільченко В. Соціальне підприємство як індикатор свідомості суспільства. *Економічний простір*, 2022. № 178. С. 46–50.
12. Йонас Г. Принципи відповідальності. Пошук етики для технологічної цивілізації. Київ: Лібра, 2001. 400 с.
13. Ковалевська А., Нечипоренко Я. Підприємництво на базі громади як особливий вид соціального підприємництва. *Молодий вчений*, 2019. №71(7), С. 134–141.
14. Комісаренко А. Соціальне підприємництво як ефективний механізм сталого розвитку в Україні. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія: Державне управління*. 2021. № 1. С. 140–147.
15. Корецький М.Х., Дацій О.І., Вініченко І.І. Економічна теорія. Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 256 с.
16. Королько В. Соціальна відповідальність організацій в умовах «середовища знань» (нова парадигма Петера Друкера). *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2001. № 3. С. 207–214.
17. Лункіна Т. Соціальне підприємництво в Україні як сучасний тренд розвитку: особливості, фінансові аспекти. *Інфраструктура ринку*, 2020. №39. С. 297–303.
18. Лункіна Т. Іваненко Г. Особливості розвитку соціального підприємництва: закордонний досвід. *Modern Economics*. 2019. № 15. С. 142–147.
19. Любомудрова Н.П., Гойчук В.І. Зміни на ринку праці в умовах воєнного стану та перспективи післявоєнного відновлення. *Економіка та суспільство*, 2022. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1462/1407>> (дата звернення: 01.12.2025).
20. Мельник О. Соціальне підприємництво: засади та можливості розвитку. *Економіка підприємства: теорія і практика*: зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф., 13 жовт. 2016 р. ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. 2016. 368 с.
21. Мишковська О.П. Соціальна відповідальність бізнесу в Україні: етапи становлення. *Актуальные научные исследования в современном мире*: матер. VIII міжн. наук.-практ. інтернет-конф. (Переяслав-Хмельницький, 22–23 грудня

2015 р.). Переяслав-Хмельницький, 2015. Вип. 8, ч. 2. С. 91–96.

22. Назарова Г.В., Гончарова С.Ю., Хоменко П.П. Стратегічний підхід до соціального розвитку підприємства у повоєнний період. *Економіка та суспільство*, 2022. № 45.

23. Наумов Є.М. Управління системою інтегрованої звітності фермерського (селянського) господарства. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції "Стратегічні пріоритети розвитку бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в умовах глобалізації" (м. Суми, 18 листопада 2025 р.). / за ред. проф. Назаренка О.В. Суми: СНАУ, 2025. С. 222-224.

24. Наумов Є.М. Інтегрована звітність як інструмент управління фермерським господарством. Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції "Розвиток обліку, аудиту та оподаткування в умовах інноваційної трансформації соціально-економічних систем" (м. Кропивницький, 3 грудня 2025 р.). Кропивницький, 2025. С. 122-125.

25. Політологія: підручник / за ред.: О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Київ: Академія, 2006. 568 с.

26. Психологія особистості: словник-довідник / ред.: П.П. Горностая, Т.М. Титаренко. Київ: Рута, 2001. 320 с.

27. Рябець І.М. Соціальна відповідальність бізнесу: соціологічний аспект аналізу. *Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління*: збірник наукових праць Донецького державного університету управління. Серія «Соціологія». Донецьк: ДонДУУ, 2009. Вип.140. С. 134–139.

28. Свинчук А. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін: посібник. К: Ві Ен Ей, 2017. 188 с.

29. Сірий Є. Соціальна відповідальність бізнесу у палітрі концептуальних інтерпретацій. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2013. Вип. 19. С. 59–70.

30. Супрун Н. Корпоративна соціальна відповідальність як чинник соціального залучення (в контексті цілей стратегії «EUROPE-2020»). *Український соціум*, 2013. №2(45). С. 163–176.

31. Філософський енциклопедичний словник / голов. ред. В.І. Шинкарук; НАНУ, Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди. Київ: Абрис, 2002. 742 с.
32. Черенько Л. Якість життя населення України та перші наслідки війни. Національна Академія Наук України, Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи. Київ. 2022.
33. Юрченко Г. 2023. Забезпечення ефективності управління персоналом на соціальних підприємствах. В: *Управління персоналом в системі менеджменту організацій: тенденції та перспективи розвитку*. Львів, України, 31 травня 2023 р. Львів: Національний університет «Львівська політехніка».
34. Black N. Compensating employees in micro-sized social enterprises with innovative HR practices. *Employee Relations*. 2021. 43(2), pp. 496-506.
35. Bornstein D., Davis, S. *Social Entrepreneurship: What Everyone Needs to Know?* Oxford University Press. Kindle Edition. 2010. P. 1.
36. Drucker P.F. The Discipline of Innovation. *Harvard Business Review*. 1985. May-June. P. 67–72.
37. Participation in Politics / Eds.: J. Roland, J.W. Chapman. New York: Lieber-Atherton, 1975. 300 p.
38. Rumelt R.P. Theory, Strategy and Entrepreneurship. *The Competitive Challenge: Strategies for Industrial Innovations and Renewal* / Ed. D.J. Teece. Cambridge (Mass.): Ballinger, 1987. P. 137–158.
39. Yurchenko H. Metrics and indicators in adaptation process of employees at social enterprises. В: *Global science and education in the modern realities*. Seattle, the USA, 24 травня 2023 р. Seattle: Sworld-US. 2023.

ДОДАТКИ